

BCR3103

Bacheloroppgave

Var det ikke mitt fjell likevel?

*“Hvordan kan det skje et stedstap som emosjonell konsekvens av økt turisme,
for lokalbefolkningen i Flakstad kommune?”*

Våren 2019

«Denne bacheloroppgaven er gjennomført som en del av utdannelsen ved Høyskolen Kristiania. Høyskolen er ikke ansvarlig for oppgavens metoder, resultater, konklusjoner eller anbefalinger.»

Sammendrag

Vi har i denne oppgaven valgt å undersøke “hvordan kan det skje et stedstap som emosjonell konsekvens av økt turisme, for lokalbefolkningen i Flakstad kommune?”. Vi har undersøkt stedsidentiteten til våre informanter (og dermed også stedstilhørighet og for noen stedsavhengighet). Vi har utredet for informantenes syn på stedsendringen og om det har skjedd et stedstap.

Vårt tema er “turismens konsekvenser” der sosiokulturelle konsekvenser står i fokus og hvordan de miljømessige konsekvensene bidrar til å påvirke det sosiokulturelle aspektet. Vi har gått igjennom relevant teori om hva som er norsk kultur, behov for stillhet i natur, stedsidentitet, sted og barndomsminne/lek, oss og dem, sted, stedsendring og stedstap, fremmedfølelse og sorg, og Robinsons konfliktmodell. Dette er teorien vi tar med oss videre i analysen.

I forskningsprosessen har vi benyttet kvalitativ metode med semistrukturert intervju. Vårt strategiske utvalg besto av åtte informanter som var plukket ut ved hjelp av kriteriebasert utvelgelse. Alle informantene ble spurt de samme spørsmålene fra vår intervjuguide. Deretter ble intervjuene transkribert og analysert ved hjelp av Grounded Theory. Vi har anvendt det innsamlede datamaterialet i tillegg til den relevante teorien for å kunne komme frem til en konklusjon på vår problemstilling.

I analysen går vi gjennom uttalelsene fra intervjuobjektene gjennom samme temaer og overskriften som i teorien. Vi går gjennom hva som går igjen av meninger for hvert tema og ser på hvilke konsekvenser dette har fått i følge intervjuobjektene. Objektene beskriver sterk stedstilhørighet gjennom tradisjoner, minner og forventninger til naturen, de har dermed knyttet følelser til naturen, de fleste identifiserer seg med den og noen blander den sammen med egen identitet. Alle informantene har barndomsminner fra kommunen og tradisjoner knyttet til naturen som knytter dem sterkere til landskapet. Informantene snakker om en voldsom kjærlighet og mye omtanke for naturen rundt seg. Sanseropplevelser formidles som

endret, både lukten, lyden og synsbildet av naturen er endret når de går på tur, dermed er det snakk om en stedsendring. De fleste informantene snakket om tristhet og sorg av forskjellig grad over stedsendringen. Fremmedfølelse og følelsen av å ikke ha rettigheten til egen natur lenger blir også formidlet, de beskriver mye som minner om et stedstap. Av konsekvenser av dette er det endret bruksmønster i naturen hos seks av åtte, to snakker om at andre har fortalt dem om ønsket om å flytte og en av våre informanter vurdere selv fraflytting.

I vår drøfting og konklusjon kommer vi frem til at hvis en person opplever å ha stedsavhengighet, stedstilhørighet og stedsidentitet, kan det også bli en del av dens personlige identitet. Hvis det så skjer det en stedsendring er du utsatt for å gå igjennom en sorgprosess som kalles stedstap og konsekvensene det medfører. Vi konkluderer med at dette har funnet sted for flere av våre informanter. I vår avslutning viser vi til videre muligheter for forskning og fremtidig fokus for kommunen. Her blir det nevnt hvilken videre forskning som kunne vært interessant på bakgrunn av funnene våre. Vi viser deretter til videre fokus i form av tilrettelegging, se inspirasjon hos allerede etablerte destinasjoner o.l. Til slutt viser vi til forbedringspotensial i oppgaven.

Forord

Denne bacheloroppgaven markerer slutten av vår bachelorgrad i “Reiselivsledelse og opplevelsesutvikling”, ved Høyskolen Kristiania i Oslo. Det er vemodig å tenke på at vi snart er uteksaminert, men vi har begge hatt stor glede av å kunne avslutte med å belyse dette viktige temaet.

Vi har vært bevisst på felles interesse for dette temaet og bestemte oss fort for å skrive sammen. Dette har gjort at prosessen har vært spennende for oss begge og innholdsrik. Intervjuene var spesielt læringsrike da vi i bilen, på tur hjem fra informantene, reflekterte over deres svar og hvor interessant de var i forhold til oppgaven. Det ble mange diskusjoner på disse turene som vi begge i ettertid setter pris på da det var svært hyggelig.

Vi ønsker først å takk vår kjære veileder, Kjersti Ruud Walaas, for entusiasme overfor oppgaven og troen på oss. Hennes råd og tilbakemelding har vært til stor hjelp for innholdets utvikling. Vi ønsker å rette en stor takk til familien for støtte og kjærighet, samt kost og losji. Spesielt ønsker vi å rette en stor takk til alle vår informante som tok seg tid i sin hverdag til å bli intervjuet av oss. Vi takker for tilliten og åpenheten, samt gjestfriheten da vi fikk gjennomføre intervjuene i deres hjem.

God lesing!

701022 og 700956

Oslo, Juni 2019 / 02.06.19

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1 Introduksjon	6
1.1. Innledning.....	6
1.2 Tema.....	7
1.3 Bakgrunn for tema.....	8
1.4 Formål.....	8
1.5 Problemstilling.....	9
1.6 Avgrensning.....	9
1.7 Presentasjon av Flakstad kommune og steder.....	10
1.8 Presentasjon av situasjonen nå.....	13
Kapittel 2 Teori	16
2.1 Norsk identitet.....	16
2.2 Behovet for stillhet i natur.....	18
2.3 Stedsidentitet.....	19
2.4 Sted og barndomsminne/lek.....	21
2.5 Oss og dem.....	23
2.6 Sted, stedsendring og stedstap.....	24
2.7 Fremmedfølelse og sorg.....	26
2.8 Robinsons konfliktmodell.....	28
Kapittel 3 Metode og datainnsamling	30
3.1 Bakgrunn for valg av metode.....	30
3.2 Forskningsdesign.....	31
3.3.1 Datainnsamlingsmetode.....	32
3.3.2 Intervjuguide.....	32
3.3.3 Utvalg.....	34
3.3.4 Selve intervjuet.....	36
3.5.1 Transkribering.....	36
3.6 Dataanalyse.....	37
3.6.1 Koding.....	37
3.7 Reliabilitet.....	38
3.8 Validitet.....	39
3.9 Generaliserbarhet.....	40
3.10 Objektivitet.....	40
3.11 Etikk.....	41

Kapittel 4 Analyse	42
4.1 Analyse.....	42
4.1.1 Stedsidentitet.....	42
4.1.2 Barndomsminner.....	44
4.1.3 Respekt, kjærlighet, omsorg for naturen. Og å leve i pakt med den.....	46
4.1.4 Stillhet i natur og rekreasjon.....	49
4.1.5 Stedsendring, sanseendring og konsekvensen stedstap.....	50
4.2 Konsekvenser av stedstap:.....	53
4.2.1 Fremmedfølelse og sorg.....	53
4.2.2 Endring av bruksmønster.....	54
4.2.3 Fraflytting.....	55
Kapittel 5 Drøfting og konklusjon	57
5.1 Drøfting og konklusjon.....	57
Kapittel 6 Avslutning	62
6.1 Avslutning.....	62
6.2 Anbefaling for videre forskning.....	62
6.3 Forslag til fremtidig fokus og veien videre.....	63
6.4 Kvalitetsvurdering.....	65
Kapittel 7 Litteraturliste	66
7.1 Figurliste.....	71

Figurliste:

Figur 1.1.....	10
Figur 1.2.....	10
Figur 1.3.....	11
Figur 1.4.....	11
Figur 2.1.....	27

Totalt antall ord: 22 254

Totalt antall ord i oppgaven: 20 289

Totalt antall sider: 72

Kapittel 1

Introduksjon

I innledningen vil vi fremvise oppgavens bakgrunn og legge frem relevant informasjon. Det blir gjort en presentasjon av bakgrunn for tema, temaet i seg selv, formålet med oppgaven, problemstillingen og eventuelle avgrensninger. Etter dette vil vi gjøre en presentasjon av Flakstad kommune med fakta slik som folketall, areal o.l. Deretter skal vi vise til de stedene som blir nevnt i oppgaven og legge frem situasjonen nå i kommunen. Dette for å gi leseren et innblikk i hvilken kontekst vi tar utgangspunkt i.

1.1. Innledning

I 1970 begynte turismen å vokse dramatisk, både i omfang og i reiseavstand som resulterte i en økende bekymring for mulige konsekvenser (Walaas og Jacobsen 2017, 18).

Økningen har også skjedd i Norge. Innovasjon Norges rapport om nøkkeltall fra 2017 (Helgebostad 2017), sier at dette var enda et rekordår for reiselivet i Norge. Det har aldri vært så mange gjestedøgn tidligere (Helgebostad 2017). Denne veksten var størst i sommerhalvåret, men ikke i hele landet. Økningen var kun i Fjord Norge og Nord-Norge. Norge var dermed langt fra fullt, men utfordringen lå i at noen steder, noen få uker i året, hadde mange besøkende (Helgebostad 2017).

Lofoten er en av destinasjonene i Nord-Norge som er blitt svært populære. Destinasjonen har hatt en økning på 41 % i antall kommersielle overnattinger i perioden Juni-August fra 2000 til 2018 (Statistikknett 2019). Med en slik økning er det ikke til å unngå at det vil oppstå konsekvenser. Vi ønsker å belyse turismens konsekvenser på en utvalgt kommune i Lofoten.

1.2 Tema

Turismens konsekvenser er “økonomiske, sosiokulturelle og miljømessige virkninger som reiselivsaktiviteter påfører vertskapssamfunnene” (Walaas og Jacobsen 2017, 128). Reiselivet påvirker åpenbart alle tre elementene. Derfor har vi valgt å ha hovedfokus på sosiokulturelle konsekvenser i et lokalsamfunn og hvordan de miljømessige konsekvensene bidrar til å påvirke det sosiokulturelle aspektet. Det vi derimot utelukker er det økonomiske elementet.

Teamet sosiokulturelle konsekvenser er definert som “turismens innflytelse på lokalbefolkningers sosiale verdier, atferd, familierelasjoner, arkitektur og andre kulturuttrykk (...) samt former for sosial organisering” (Walaas og Jacobsen 2017, 129). De miljømessige konsekvenser har sentrale utfordringer som å bevare biologisk mangfold, sikre kulturminner, reduksjon av miljøgifter, forurensning og bruk av arealer på en bærekraftig måte (Walaas og Jacobsen 2017, 26)

For å vinkle denne oppgaven mot et felt av sosiokulturelle, samt noe miljømessige konsekvenser er det relevant for oss å fokusere på en sammensetning av kunnskapen vi har tilegnet oss gjennom vår utdanning ved Høyskolen Kristiania. Vi skal fokusere på hva vi har lært om den sterke forankringen i norsk kultur av “menneske-natur” forholdet, de samfunnsendringer som følger turisme, miljøkonsekvenser av turisme, sosiokulturelle konsekvenser av turisme, interkulturell kommunikasjon og turist-vertskap forholdet. I tillegg skal vi ta inn det vi har lært om destinasjoners sosiokulturelle bærekraft og annen relevant teori utenfor pensum.

1.3 Bakgrunn for tema

Bakgrunnen for tema er sammensatt av to komponenter. Den første er faglig interesse for temaet gjennom faget “bærekraftig reiseliv” ved Høyskolen Kristiania, i tillegg til “interkulturell kommunikasjon” der det blant annet handlet om norsk kultur. Den andre komponenten er geografisk tilknytning som skaper personlig interesse og lidenskap for

temaet. Vi har selv vært observatører av turismen og dens utvikling i Lofoten. Dette har gitt et innblikk i manglende belysning av hvilke sosiokulturelle konsekvenser turismen kan ha for lokalbefolkningen, ikke bare for miljømessige konsekvenser. Slik ble dette av sterk faglig interesse og med læringen fulgte et ønske om fordypning i dette viktige temaet. Prosjektet er derfor både personlig og faglig forankret.

1.4 Formål

Oppgavens formål er å skape et innblikk i lokalbefolkningens følelser rundt turismen. Vi ønsker å belyse eventuelle konsekvenser rundt dette og fremheve viktige elementer for videre sosiokulturell ivaretagelse i kommunen. Vi ønsker å rette oppmerksomheten mot at det er flere hensyn som bør tas i bærekraftproblematikken, i tillegg til de synlige og åpenbare miljøkonsekvensene.

Formålet er også å bruke Flakstad kommune som et eksempel på hvordan lokalbefolkningen på slike steder kan oppfatte turismen på hjemstedet sitt. Målet er at denne oppgaven kan være overførbart til andre destinasjoner og gi innsikt i hvordan en lokalbefolkning kan føle turismen påvirker dem.

1.5 Problemstilling

Dag Ingvar Jacobsen (2016, 77) hevder at noen krav til problemstillingen er at den skal være fruktbar og at undersøkeren selv finner problemstillingen spennende. Med en fruktbar problemstilling menes det at den må kunne undersøkes empirisk og den må kunne tilføre ny kunnskap (2016, 77-78). Ny kunnskap kan bety av vi utvider eller fordypet forståelsen av et fenomen (2016, 78). Jacobsen (2016, 71) sier at enhver undersøkelse starter med at noen er interessert i å finne ut mer om et avgrenset tema. Slik som oss selv.

Valg av problemstilling ble utviklet i henhold til oppgavens tema og formål. I lys av dette har oppgaven følgende problemstilling:

“Hvordan kan det skje et stedstap som emosjonell konsekvens av økt turisme for lokalbefolkningen i Flakstad kommune?”

1.6 Avgrensning

Natur/landskap

Vi vil se på lokalbefolkningens stedsidentiteten i/til naturen/landskapet istedenfor kommunen i sin helhet. Dette for å begrense søket noe. Derfra vil vi kun se på sammenhengen mellom forholdet menneske-natur, endring i naturen og den eventuelle sosiokulturelle konsekvensen av dette.

Konsekvenser i bærekraft

Som vi nevnte under tema skal vi ha hovedfokus på sosiokulturelle konsekvenser i et lokalsamfunn, men vi skal se på hvordan de miljømessige konsekvenser bidrar til å påvirke det sosiokulturelle aspektet. Walaas og Jacobsen (2017, 129) sier at det bærekraftige aspektet økonomi ikke er isolert fra de to andre, men dette er likevel noe vi har bestemt oss for å ikke ta med i oppgaven. Årsaken til dette vil bli referert til i Kapittel 3, utvalg (3.3.3).

Lokalbefolkningen

Vi skal heller ikke prøve å adressere forskjellen i lokalbefolkningen mellom den delen som tjener penger på turismen (investorer og de som jobber i næringen) og de som ikke gjør det - altså hvordan forskjellen i følelser mot turismen utfra involvering, skiller seg fra hverandre. Derfor velger vi å kun fokusere på et utvalg som ikke kan ha påvirkning av økonomisk vinning av turismen i kommunen. Dette er også for å styrke isoleringen (og uteblivelsen) av økonomisk bærekraft i vår oppgave.

Bæreevne

Vi skal ikke prøve å uttale oss om bæreevne, da vi ikke kommer til å ha grunnlag til å si noe om hva som er kommunens bæreevne eller om denne eventuelt er oversteget.

1.7 Presentasjon av Flakstad kommune og steder

Kommunen vi har valgt i Lofoten er Flakstad kommune. Flakstad kommune er en av seks kommuner i Lofoten. Den strekker seg over hele Flakstadøya og litt av Moskenesøya slik vi kan se i Figur 1.1. Flakstadøya består av tettstedene: Sund, Mørkved, Skjelfjord, Ramberg, Flakstad, Nusfjord, Vareid, Vikten, Napp og Myrland. Området på Moskenesøya består av tettstedene: Mølnerodden, Andopen, Fredvang og Krystad. Kommunen har dermed et totalareal på 178,39 km² som inkluderer både sjø og land (Sandnes 2017). Til sammen i kommunen bor det 1293 innbyggere (SSB, per.1 kvartal 2019).

Figur 1.1 Flakstadøya og Moskenesøya
(Kilde: Google Maps)

Figur 1.2 Steder nevnt i oppgaven
(Kilde: Google Maps)

Øygruppen Lofoten er kjent for spesielt vakker natur med spisse fjell som stikker rett opp fra havet og hvite lange strender. Over kan du se figur 1.2 som viser stedene som blir snakket om av informantene. Under vil vi gi en liten presentasjon av de stedene som blir nevnt i oppgaven.

Kvalvika er en strand som ligger ut mot yttersiden av Lofoten, ut mot Norskehavet. I følge Friluftsrådets tall (Rothli 2018) har stien til denne populære stranda hatt 49 999 passeringer i perioden 30.05.2018 - 20.08.2018. Stranden har 15.4K innlegg på instagram under

emneknaggen “Kvalvika”.

Figur 1.3 [Kvalvika](#)

(Kilde: Flickr.com)

Ryten er et fjell hvor du har utsikt ned mot Kvalvika og ut mot yttersiden. Det er dermed gode forhold for midnattsol her. Stien som går opp hit hadde i følge friluftsrådet 14 659 passeringer i perioden 28.05.2018 - 01.08.2018 (Rothli 2018). Fjelltoppen har 8491 innlegg på instagram under emneknaggen “Ryten”. Det er vanlig å kombinere turen til Ryten og Kvalvika da det er sti fra fjelltoppen og ned til stranden «Kvalvika».

Figur 1.4 [Ryten med utsikt ned til Kvalvika](#)

Flickr.com)

(Kilde:

Disse stedene i naturen er blitt nevnt fordi de er viktige både for lokalbefolkningen og turistene (hvilket vil bli redegjort for senere i oppgaven).

1.8 Presentasjon av situasjonen nå

Når vi ser på trendene slik Helgebostad (2017) beskriver de, er det mer aktive opplevelser blant norske og utenlandske turister. Gå turer på over to timer, gå toppturer, sykle og gjøre sportsaktiviteter er noen av disse. Rapporten til Innovasjon Norge (Helgebostad 2017) påpeker at de stadig flere turistene i Norge vil ha aktive ferier og et godt kulturtilbud. Da turistene ble spurt om å nevne noen kjennetegn med ferien i Norge, gav de svar som: Det er en storslått natur, muligheter for å gå i naturen og oppleve naturfenomen som midnattsol og nordlys. Det å “oppleve naturen” og “oppleve fjellene”, er ifølge nøkkeltallene (Helgebostad 2017) noe av det viktigste blant norske og utenlandske turister i Norge. Lofoten er en destinasjon hvor man har god mulighet til å oppleve fjellene, ha en aktiv ferie hvor man kan oppleve naturen, midnattssol og nordlys: helt i tråd med trendene i reiselivet i dag. Kamfjord (2015, 51) påpeker: “unike opplevelser tiltrekker forbrukerne som dermed har noe unikt å dele på sosiale medier”. Noe som også stemmer godt med tanke på turismen i Flakstad kommune. Det at de navngitte stedene tidligere i oppgaven er bildevennlige er nok enda en faktor til populariteten.

Det har de siste årene skjedd en økning i turismen i Lofoten slik det ble tidligere nevnt i innledningen. I år 2000 lå antall kommersielle overnattinger på 180 117 og ligger 18 år senere på 307 447 kommersielle overnattinger (Statistikknett 2019). Trygve Steen kommenterer i et av NRKs saker: “Lofoten har cirka 17 besøkende gjester per fastboende. I tillegg ser vi en betydelig vekst i antall tilbydere innenfor Airbnb, samt trafikk fra bobiler, campingvogner og teltfolk. Overnatting som ikke inngår i statistikkgrunnlaget” (Thonhaugen 2016). Tallene fra 2000 har dermed ikke Airbnb, bobiler eller telting utenfor campingplasser inngående i statistikkgrunnlaget, samt rorbu overnattinger hvilket vil si at det faktiske tallet for overnatting i 2018 er langt høyere. Man kan sette de kommersielle overnattingstallene opp mot innbyggertallet i Flakstad kommune på 1293 personer (SSB, per 1 kvartal 2019), for å få et perspektiv på mengden turister på denne destinasjonen.

Flakstad kommune er plassert mellom fergeankomsten på Moskenes og flyplassen på Leknes. Dette gjør at det blir mye trafikk på veiene fra begge kanter av kommunen. Det vi vil vise til her er hvordan situasjonen har vært de siste årene med tanke på antall turister. Dette er et utsagn fra en av våre egne informanter for å vise til et eksempel på mengdeøkningen:

På høysommeren må jeg bare si at det er nok turister.. før hadde jeg veranda på forsiden (mot veien), men til slutt kunne vi ikke sitte på den siden og prate på sommeren. Vi hørte ikke hva vi sa hvis vi ikke ropte. Fordi det går en elv med biler forbi. Hele tiden. Så da har jeg bygd om så jeg fikk en solkrok på motsatt side av huset. Så jeg får skjerming av huset, der går det an å sitte å prate. Det var også en veldig fin solkrok så det var ikke noe nedtur det, men det merkes veldig godt. (Mann 3)

Da spør vi: Så du måtte bygge om huset ditt..? “Ja... jeg hadde sikkert gjort det etterhvert uansett, men det var en faktor i at det skjedde fortere enn det som var planen. Så det var nok litt av årsaken til at jeg måtte bygge om huset mitt» (Mann 3)

I tillegg til situasjoner som dette har det vært en rekke avisoppslag om forholdene i landskapet og naturen, som har oppstått etter turistøkningen. Miljøfyrtårnet (2018) sier på sin nettside at Lofoten ikke har vært godt nok forberedt på å håndtere den brå veksten. De kommenterer at dette har ført til at flere av de mest populære destinasjonene i øygruppen har slitt med økt slitasje, forsøpling, utfordringer rundt infrastruktur, sanitæranlegg og avfallshåndtering. De siste årene har lokale, nasjonale og internasjonale medier kritisert hvordan man ikke har klart å håndtere tilreisende (Miljøfyrtårnet 2018)

I 2016 kom NRK med en nyhetssak om at de fryktet manglende fasiliteter vil ødelegge reiselivet i Lofoten (Thonhaugen 2016). Hans Fredrik SørDAL som var og er ordfører i Flakstad kommune, kommenterte i denne nyhetssaken: “En del av de mer populære stedene er hardt belastet i form av at folk kaster fra seg både toalettpapir, bind og tamponger. En kan bare tenke seg lukten av dette en varm sommerdag”. Karianne Steen, tidligere daglig leder i Lofoten friluftsråd (per 2016), ble intervjuet i Lofotposten der hun påpekte de negative konsekvensene på grunn av økt turisme:

Den fører blant annet med seg køer på de små veiene, overfylte toaletter, søppel i terrenget og slitasjeutfordringer på de mest besøkte fjellene. På sikt kan det gjøre at de ikke forblir de attraktive perlene de er i dag. En merker at ikke alt er på plass når det rykker inn så mange turister. (Ramberg, Furlund og Myrland 2016)

Lignende nyhetsreportasjer kommer også i 2017. NRK kommer bl.a med en sak om papirrester, søppel og avføring fra mennesker (Trygstad og Ødegård 2017). En av innbyggerne i Flakstad, Ivan Myklebust, kommenterer i reportasjen: “Jeg tror Lofoten er i ferd med å miste litt av den vakre og uberørte naturen. Det er begrenset hvor uberørt det er når det ser slik ut” (Trygstad og Ødegård 2017).

Kapittel 2

Teori

Oppgavens teoretiske forankring tar utgangspunkt i relevant teori knyttet opp mot vår problemstilling. Den skal vi anvende i vår oppgave. I dette kapitlet vil vi gjøre rede for norsk identitet, behov for stillhet i natur, stedsidentitet, sted og barndomsminner og “oss og dem”. Derne ser vi på sted, stedsendring, stedstap, fremmedfølelse og sorg. Til sist skal vi vise til modellen «robinsons konfliktmodell» som er med å støtter problemstillingen.

2.1 Norsk identitet

Vi kommer til å beskrive den delen av norsk identitet som er knyttet til naturen. Vi skal se på både forholdet til naturen og dens premisser på steder, som har vært en stor bidragsyter til en norsk identitet og lokal stedsidentitet. I en rapport fra regjeringen slår de også fast at norske innbyggere knytter mye av identiteten og verdigrunnet sitt opp mot naturen: På spørsmål om hva som er viktig med tanke på det “gode liv” og hva som er viktig for identiteten vår – nevner 19 av 20 nordmenn naturen. (Regjeringen 2009, 31).

Norsk identitet er ikke tuftet på store forskjeller i følge Eriksen: «den kulturelle variasjonen i Norge er særdeles liten» (Eriksen 1997, 125). Han skriver at vi som land er «monokulturelle» hvor vi ikke har store forskjeller i landet kulturelt, med grupper som føler seg helt annerledes enn resten. Men diskusjonen hans fortsetter mot at det likevel er forskjeller, selv om vi er «monokulturelle»: «Nordmenn er langt mer forskjellige artene enn vi ofte har en tendens til å tro» (Eriksen, 1997, 125). Han beskriver så forskjeller fra sørvestlandsk pietisme til «den mer frilynte stemningen i nord Norge» og legger til: «lokal tilhørighet tillegges meget stor verdi.» (Eriksen, 1997, 125)

Det er helt åpenbare forskjeller som former lokal identitet og kultur her i Norge i form av geografi, tilgang til hav og jordsmonnet. Livsgrunnet varierer ut i fra hvordan naturen på

stedet er og den gir forskjellige muligheter til dette. Dette skapte et tydelig skille mellom jordbrukssamfunn på innlandet og fiskerisamfunn ved kysten. Jordbruk trengtes også i fiskersamfunnet, dette er fordi jordsmonnet i Nord-Norge er dårligere enn på Østlandet. Derfor måtte det både fiske og jordbruk til for å ha et livsgrunnlag i Nord: «Det var dette som gav den stabiliteten i bosetningen som verken fiske eller jordbruk alene kunne ha besørget langs vår karrige kyst.» (Haaland og Svihus 2009, 8). Haaland og Svihus legger også dette til om Nord-Norge: «tilgangen på dyrkningsjord jevnt over var svakere, det vil si geografisk spredt, enn i innlandets dal- og flatbygder.» (Haaland og Svihus 2009, 7). På grunn av forskjellen i tilgangen på mat så ble bosettingen forskjellig fra fiskeri samfunnene og jordbrukssamfunnene. I et jordbrukssamfunn på innlandet vil det bli kultur for spredt bebyggelse på grunn av et karrig/skrint jordsmonn med kort vekstsesong (selv om jordsmonnet der er bedre enn i Nord Norge). Det gjorde at de måtte bo spredt for å få tilstrekkelig stor avling rundt huset til stort nok livsgrunnlag. Et fiskerisamfunn (som Flakstad da er) opptrer annerledes. Der måtte en bo tettere i små klynger, med jorder rundt den lille klyngen (Haaland og Svihus 2009, 29). Dette er fordi behovet for beskyttelse og hjelp av de andre husene trengtes når mennene dro på havet og kvinner og barn var igjen: «På fiskerbondens gård var det kona som hadde hovedansvaret for driften når mannen var borte.» (Haaland og Svihus 2009, 8). Denne klyngebebyggelsen er likevel fortsatt ikke til å sammenligne med for eksempel syd Europa på bebyggelsestettheten: «I et europeisk perspektiv blir Norge det store landet med den lille befolkningen, en karakteristikk som har gyldighet også i dag: Landet har mindre enn fem millioner innbyggere på et landareal som måler 325 000 kvadratkilometer, Svalbard ikke medregnet.» (Haaland og Svihus 2009, 10). På mange måter er derfor naturen og livsgrunnlaget i den, det som har formet hvert samfunn i Norge til det det er. Regjeringen skriver i en rapport: «Det er nå en økende oppfatning at den nære naturtilknytningen som har preget livet i Norden, har satt dype spor i vårt følelsesliv.» (Regjeringen, 2009, 12). Og som Kajan (2014) konkluderer med: «Arctic communities are traditionally vastly dependent on their surrounding natural environment and thus provide an important platform for understanding place attachment.» (Kaján 2014). Hun presiserer også: «we should acknowledge the range of place meanings and establish how various types of resource-use potentially impact the affective bonds people have with their natural environments» (Kaján 2014). Premissene hvert landskap ga oss skapte bruksmønstre i naturen, tilknytningen vi har til ulike deler av den og skapte samhold på ulike måter. Det kan

være ulike sesonger til høsting av bær, så og høste jorda, ulike sesonger for fiske eller hvor man kan og ikke kan bevege seg i naturen ut fra hva årstiden tillater. Sesongene vi har her i landet gjør at alle råvarer har en tidsbegrensning mennesket må forholde seg til.

Stedsidentiteten i en bygd eller kommune kan derfor være preget selv i dag (med videreføring av tradisjoner, aktiviteter eller arbeidsmuligheter) av hva naturen på stedet hadde/har å tilby og hvilke begrensningen den la og legger.

2.2 Behovet for stillhet i natur

Som tidligere diskutert er landskapet en stor del av norsk identitet. Hågvar bekrefter dette: «Det norske landskapet er en viktig del av vår identitet». (Hågvar 2014, 4). På grunn av tidligere nevnt geografi og stort land med få mennesker, kan stillhet i naturen være, for mange, en essensiell del av gleden, rekreasjons kvaliteten og opplevelsen av å være ute på tur. Ut i fra størrelsen på dette landet og det relativt lave folketallet er det naturlig at det har vært mye stillhet i den store tilgangen på tom, ubebodd utmark (Haaland og Svihus 2009, 10). Både historisk og i dag skulle man kunne være mye alene i naturen i dette landet, fordi vi er et land med mye ubebodd utmark (Haaland og Svihus 2009, 9). Regjeringen har lagt frem en rapport som heter: naturopplevelse, friluftsliv og vår psykiske helse (Regjeringen 2009). Der blir behovet for stillhet undersøkt og tatt på alvor. I denne rapporten blir tilgang på friluftsliv satt som en del av velferden i Norge. De har undersøkt hvor viktig stillhet er i natur for hvor mange:

de viktigste motivene er å oppleve naturens stillhet og fred og å komme vekk fra støy og forurensning. I en undersøkelse utført på oppdrag fra Oslo kommune i 2004 ble respondentene bedt om å vektlegge verdien av “å oppleve naturens stillhet og ro” når de oppsøkte kommunens skoger. Til sammen svarte 91% at det var meget eller ganske viktig. (Regjeringen 2009, 31)

Regjeringen slår her fast at det å komme seg vekk fra støy, vekk fra forurensning er sterkt vektlagt. Regjeringen (2009) setter dette i et historisk perspektiv: «Naturen er vårt opprinnelige hjem- det miljøet mennesket er utviklet i. (...) Vår kropp og våre sanser er konstruert for en allsidig utfoldelse i naturen.» (Regjeringen 2009, 62). Noe senere påpekes også dagens verdi av naturen: «Det er noe ved friluftslivet som gir det effektive, moderne

mennesket mulighet til å tre ut av tiden. Dagens turgåere opplever å dele noe med fortidens mennesker, det å bevege seg i det samme landskapet.» (Regjeringen 2009, 83). Altså har stillhet i naturen både forklaring historisk og forankring ennå. Sandberg, i sin studie av sammenhengen mellom stedsidentitet og lek som barn (som vi skal se på senere), argumenterer hun for at en viktig komponent i barndoms lek er at det er «peace and quite» i naturen rundt barnet (Sandberg 2003, 217). Regjeringen legger også frem at fordelene av fysisk aktivitet i natur påvirkes av «rekreasjonens kvalitet», og at denne er svært viktig for folks livskvalitet og psykiske helse. De påstår også at fritid og rekreasjon er langt viktigere enn boligen, økonomien og arbeidet i menneskers liv (Regjeringen 2009, 17). Så hvis rekreasjonens kvalitet er så viktig, og stillheten er en del av kvaliteten vil altså stillhet som en del av naturopplevelsen være ikke bare en positiv faktor, men en nødvendighet for menneskers optimale positive effekt av naturopplevelser.

2.3 Stedsidentitet

Det er flere faktorer som bygger en stedsidentitet, for eksempel det sosiale fellesskapet på et sted, de fysiske kvalitetene eller kulturen på stedet. Vi vil ha en fysisk tilnærming til stedsidentitet. Som tidligere argumentert, så er naturen en viktig del av nordmenns verdigrunnlag og identitet. Kaján argumenterer: «If the physical environment did not factor as a source of attachment, there would be far more freedom, as to which environmental changes may occur, yet still allowing the attachment to remain untouched.» (Kaján, 2014).

Det blir brukt flere forskjellige navn på dette som kan tolkes som en variasjon av begrepet «stedsidentitet». Eriksen (1997) kaller dette en «kollektiv kulturell identitet» (på et sted). Paulgaard (2014) kaller dette kun en «kollektiv identitet» som en paraply for stedsidentitet, lokale og regionale identitet, og ser på hva en kollektiv identitet gjør for mennesker. Mens Kaján (2014) bruker ordet «stedsidentitet» mye, og skiller det fra stedstilhørighet og stedsavhengighet. Stedsidentitet er det emosjonelle båndet man har til stedet.

Stedsavhengighet er når man er knyttet til naturen på grunn av nødvendigheter gjennom arbeid eller som livsgrunnlag (som fiske eller jordbruk). Stedstilhørighet er de tradisjonene, minnene og opplevelsene du har fra et sted og forventningen om at de skal skje igjen. Men

som hun selv (Kaján 2014) sier er dette overlappende fenomener og både tilhørighet og avhengighet kan føre til et emosjonelt bånd i form av en stedsidentitet. Ergo forekommer disse fenomenene sjelden alene og kan ikke sees på isolert (Kaján 2014).

Så hva setter premisset for at en felles stedsidentitet skal eksistere? Det litteraturen stort sett er enig om er at bekreftelse er helt essensielt: stedsidentiteten er avhengig av kontinuerlig bekreftelse for å eksistere:

«norsk kultur eksisterer blant annet fordi vi til stadighet feirer den og aktivt leter etter bekreftelse på den» (Eriksen 1997, 122).

«Consequently, humans act as social agents, who bring meanings to their environment by identifying concepts such as the place» (Kaján 2014)

«Place and sense of place are central to the human condition. People want and need to feel attached, that they belong to places, and consequently look for signs that validate that sense of belonging.» (Mckercher, Wang og Park 2015, 63)

«Dette er et sentralt poeng for hver identitetskonstruksjon, andres respons har vesentlig betydning for hvor langt konstruksjonen kan rekke.» (Paulgaard 2014, 69)

Så for at et lokalsamfunn skal oppleve en felles identitetsfølelse trenger man å høre at de andre i lokalsamfunnet også har de samme referansepunktene for hva som gjør «oss» annerledes enn «dem» (oss og dem defineres senere i teorien). Da trenger vi at de rundt oss er enige i hva stedsidentiteten akkurat der vi er, består av.

Paulgaard beskriver hva som er hensikten med en kollektiv identitet:

Kollektive identiteter kan bidra til å skape en form for orden og trygghet fordi den for enkelte får noen «identitetsknagger» å henge seg på. Når kollektive identiteter fremstår som enhetlige, vil interne forskjeller underkommuniseres, fordi kontrasten til det som oppleves som enda mer forskjellig fremheves. Konstruksjon av kollektive identiteter som for eksempel stedsidentiteter; lokale og regionale identiteter, bidrar til å opprette grenser og kontraster mellom oss og andre som dermed kan tjene til å forenkle dagens virkelighetsbilder. (Paulgaard 2014, 73)

Dette vil si at stedsidentitet har en hensikt i det å rydde i vår egen virkelighetsoppfatning. I tillegg kan et lokalsamfunn trenge at noen er annerledes enn «oss» for å definere deres kollektive identitet. Kaján (2014) argumenter også for at det kan være viktig for oss personlig med stedet vi er på: «a place may also be viewed as an essential part of one's self through emotional attachment to places, which contribute to place identity» (Kaján, 2014)

For å konkludere er altså stedsidentitet viktig for vår virkelighetsoppfatning, identitet, tilhørighet, egen identitet og vårt selv. I tillegg til å ha en samlende effekt for stedet vi bor på og for menneskene vi har rundt oss.

2.4 Sted og barndomsminne/lek

Utviklingen av identitet er en viktig del av det å vokse opp: «Det er særlig i barneårene og ungdomsårene at vi danner oss en identitetsfølelse og en selvforståelse.» (Håkonsen 2009, 71). Lek er viktig for utviklingen for et barn, men hvor leken skjer er ikke irrelevant. Naturen er viktig for leken fordi den gir enorme muligheter for lek for barn (Sandberg 2003). Karlsen skriver i boka «psykologi»: «miljø former atferd og mentale prosesser» (Karlsen 2012, 44). Hva skjer så for den voksne og dens stedsidentitet som konsekvens av barndomsleken de husker?

Sandberg (2003) legger frem at de viktigste minnene av lek fra barndommen er de som skjer ute i naturen:

To be out in nature and to get to play freely gives children a feeling of independence. Often it is the play outdoors one remembers when one gets older. This is the play that creates the strongest play memories from childhood. In the woods no toys are required, you create your own play materials and get to use your imagination to the upper limit. (Sandberg 2003, 217)

Når barna ikke har med medbrakte leker, men må bruke det de finner til leketøy, så stimuleres både fantasien og følelsen av selvstendighet til barnet. I tillegg til at dette skaper minner man som voksen husker enda bedre. Da er det også naturlig å tenke at disse sterkere

minnene på spesielle steder også skaper en sterkere tilknytning til det gitte stedet. En sterk tilknytning kan også skape et behov for videreføring som Sandberg argumenterer for:

Swedish preschools are known for taking the children outdoors independent of the weather. Why is outdoor play and nature so important for Swedish preschool teachers? Maybe it is because they have their own experiences from outdoors and nature, they have their place identity from these environments. When they are adults their place identity shows in work and recreation activities. (Sandberg 2003, 217)

Når de som voksne da får gode assosiasjoner fra et gitt sted ved å komme tilbake til stedet, vil personen gjerne jobbe for videreføring av disse, så barna kan få føle på det samme de husker å ha gjort. Påvirkning fra andre om synet på natur er viktig for barnets fremtidige forhold til naturen. Spesielt er foreldrenes syn og forhold til naturen formende for et barn. Det er viktig hvilken verdi familien tillegger det fysiske stedet barnet er i. Dette er en faktor som er med på å forme barnets identitet (Sandberg 2003, 217). Dette vil altså si at hvis foreldrene formidler naturopplevelsene som en hyggelig, verdifull opplevelse, kan dette påvirke barnets forhold til naturen og ta med seg foreldrenes syn videre inn i voksenlivet. Dette kan igjen være med på å forme stedsidentiteten. Sandberg bekrefter dette: «If adults have a favourable view of nature this is transferred to their children.» (Sandberg 2003, 218).

Et barn kan gjennom lek i naturen få en følelse av mestring (Sandberg 2003). Dette vil påvirke hvilke følelser den voksne får når den kommer til et sted, på grunn av barndomsminnene sine skriver Sandberg: «Places are often associated with memories, values and feelings. Childhood memories are of major importance for people's development.» (Sandberg 2003, 207). I tillegg skriver Sandberg dette: «It seems that adults remember the place for play as something important» (Sandberg 2003, 216). Dermed er leken fra barndommen ute i naturen oppbyggende for stedstilørighet og dermed stedsidentiteten for den voksne. Landskapet vil da provosere minner og den iboende identiteten knyttet til akkurat dette stedet når den voksne befinner seg der. Dette kan da også fremprovosere det å ville gjøre spesielle aktiviteter der, når minnene kommer frem. Dette bekreftes av Bender: «Landscapes provoke memory, facilitate (or impede) action.» (Bender 2002, 103).

2.5 Oss og dem

«For at «vi» skal kunne eksistere, må det finnes et «de». For innbyggerne i et lite, kulturelt homogent samfunn er ikke det vanskelig. Der vet alle hvem som kommer innenfra og hvem som kommer utenfra.» (Eriksen 60, 2004). Dette skriver Eriksen som en grunnstein vi skal ta med videre om hva som skal til for å skape en «oss og dem» holdning. Som tidligere nevnt har Eriksen også sagt at den kulturelle variasjonen i Norge er veldig liten. Og at vi i Norge er såkalt «monokulturelle» (Eriksen 1997, 125). Vi identifiserer oss ut i fra mange av de samme faktorene og er *ett* folk (Eriksen 1997).

Witoszek sier dette om vår «oss og dem» følelse: «For nordmenn står VI (naturstammen) mot DEM (euro-amerikansk kultur) med våre fjell, fjorder, elg og bjørn som emblemer på vår identitet.» (Witoszek 1991, 15). Selv om Witoszek her setter problematikken på spissen, så finnes det noe sannhet i dette i og med at nordmenn har et sterkt bånd til naturen (som påstått i stedsidentitet og norsk identitet overskriftene i dette kapittelet). Naturen blir naturlig nok en del av «oss» følelsen vår siden det er noe mange nordmenn identifiserer seg med. Derfor kan dette naturmenneske bli en del av nasjonalfølelsen grunnet våre røtter, forholdet til natur og geografien (Haaland og Svihus 2009). Da blir naturen en «innenfor» faktor og noe som bidrar til at det eksisterer et «oss»/«vi» i vår egen oppfatning av oss selv som folk. Noe som er interessant å ta med seg videre er at det kan oppstå en uvanlig sterk «vi»/«oss» følelse når medlemmer av samme gruppe (f eks en lokalbefolkning) får en felles fiende skriver Eriksen (2004). Når denne fienden truer det vi mener gjør oss til oss, noe grunnleggende ved vår vi-identitet, da styrkes vår «vi» følelse og den interne identiteten (Eriksen 2004, 64-67).

Vi må i denne teksten trekke frem de negative konsekvensene av en «oss og dem» holdning. Vi trekker ofte en grense: hvem som er innafor i vår oppfatning av «oss» og hvem som er utenfor og dermed blir «dem». Vi må sammenligne oss får å finne forskjellene (Dahl 2015, 47). En sånn holdning om at det er et tydelig skille og hele tiden sammenligne disse forskjellene mellom mennesker gir ofte ikke sannheten om den «andre» man møter. Dahl skriver: «De fleste mennesker handler ikke «på diktat» fra sin kultur, men velger hva de vil gjøre gjeldende i det aktuelle møtet.» Han legger også til «Det fellesmenneskelige finnes alltid». (Dahl 2015, 48). Som en kommentar til dette skriver Eriksen: «Går det an å være

forskjellige og likevel likeverdige?» (Eriksen 2004, 75). Vårt syn på «oss» vil ofte påvirke vårt møte med en fra vår konstruerte gruppe: «dem». Dette kan ha fordeler (hvis forestillinger ikke er generaliserende og negativ, men heller kan hjelpe oss å handle respektfullt og forståelsesfullt overfor de vi møter) og ulemper det kan medføre (med forutinntatthet, fordommer, stereotypier og negativitet). Som Eriksen argumenterer: «Identitet forener og splitter. Den skaper varme innad, men for å kunne gjøre det, må den samtidig skape kulde utad.» (Eriksen 2004, 8). Han kaller dette et omvendt kjøleskap og metaforen er dekkende der «dem» holdningen er fylt av negativitet. Identitetskonstruksjoner eller «oss og dem» holdninger på gruppenivå, nasjonalt nivå, eller kommunenivå kan altså bringe med seg forutinntatthet, fordommer, varme og samhold. Eriksen konkluderer med: «Det er mer både-og enn enten-eller i verden» (Eriksen 2004, 12).

2.6 Sted, stedsendring og stedstap

Det å høre til et sted er viktig for oss mennesker. I følge Mckercher, Wang og Park (2015) er det viktig å føle et «sense of place». Jones (2015) mener at stedet og følelsene vi har knyttet dit er sentralt for «selvet» vårt. Det er i all hovedsak tre typer rom vi skal legge vekt på: Local place, shared place og tourist place (Mckercher, Wang og Park 2015). Local place er steder i lokalsamfunnet som i all hovedsak er kun for lokalbefolkningen. Dette kan for eksempel være steder de bruker til rekreasjon, hverdagslige gjøremål, arbeidssted eller hverdagslandskapet. Dette er steder lokalbefolkningen får være helt i fred. Shared place er stedet lokalbefolkningen og turister bruker sammen, med samme formål og bruk. Dette kan være steder som et bysentrum, turstier eller fjæra/strender. Tourist place er steder som er ment kun for turistene, som lokalbefolkningen ikke oppholder seg på fordi det ofte er en stor mengde turister der, eller at det er steder som kun har interesse for turister. For eksempel turistattraksjoner eller kjente turstier med utsiktspunkter som er bildevennlig. Mckercher, Wang og Park (2015) poengterer at følelsen av sense of place kan reduseres på hjemstedet ved at man må dele stedet med en ny brukergruppe, for eksempel turister. Konflikt og holdningsendring mot turisme kan oppstå når steds formålet endres, for eksempel fra Local

place til shared place, eller fra shared place til tourist place. Det er også i disse endringer den emosjonelle konsekvensen oppstår (Mckercher, Wang og Park 2015).

Det er kjent at når man skal flytte, kan man føle tristhet over at man mister stedet man flytter fra, man vet man drar fra det kjente og får et nytt sted i bytte. I ettertid kan man savne stedet man flyttet fra. Men hva skjer når man mister det man bor på, men man må fortsette å bo der? Hva hvis det ikke var ditt eget valg å miste stedet ditt og du får ikke noe nytt sted i bytte?

Hågvar beskriver i sin artikkel «hvem eier landskapet», konsekvenser av vindmøller i natur. Han beskriver hvordan dette endrer sanseinntrykkene fra naturen. Synsintrykket endres av at det ser annerledes ut, hørselsinntrykket endres når vindmøllene kan høres for de som er på tur i landskapet. Han beskriver hvordan dette er nok til at de menneskene som har et forhold til landskapet fra før, kan oppleve et stedstap etter sanseinntrykkene endret seg. Hågvar (2014) beskriver her både stedstap og tap av eksistensverdi:

I samfunnet ellers tas sorgreaksjoner på alvor. Men sorgen over et tapt landskap – hva skal den hete? Jo, psykologene har allerede et navn: stedstap. Man mister et sted man er glad i. Og de har ett begrep til: tap av eksistensverdi – gleden ved å vite at landskapet eksisterer og ligger der til vår disposisjon, går tapt. For det første mister man verdier. Verdifull rekreasjonsverdi er tapt fordi man ikke lenger kan hente rike naturopplevelser. Det betyr også at forventningsgleden forut for turen, og «ettergleden» faller bort, når stedstapet er en realitet. Eksistensverdien er erstattet av en tapsopplevelse. Vårt grunnleggende behov for tilhørighet er også skadet, for landskapet bidrar til å definere vår identitet. Det kjennes tungt å miste «min skog», «mitt stille fiske- vann», «min bekk» eller «mitt fjell». Dessuten svekkes vår felles tilhørighet i bygda. (Hågvar 2014, 6)

Hågvar (2014) beskriver videre hvordan dette tapet føles så unødvendig og irreversibelt for de rammede. Kaján (2014) adresserer også stedstap etter endringer i naturen:

places can be fundamentally disturbed by climate change. These disturbances on place attachment and identity can break the bond humans have created with places and consequently affect community-wide well-being. For some communities, climate change may cause a permanent loss of place (Kaján 2014)

For å oppsummere kan altså klimaendringer, innhogg i naturen, forsøpling, slitasje og endring av sanseinntrykk påvirke vår følelse av stedsidentitet, men ved brudd på disse elementene så kan det føre til et opplevd stedstap for innbyggere og de kan oppleve en

sorgprosess over dette. Stedstapet kan være noe de må bære med seg når de går ute i det «mistede» landskapet. Jones (2015) går så langt og mener at det å gå gjennom et stedstap for et individ kan føre til tap av egen identitet også.

2.7 Fremmedfølelse og sorg

«Selvet er den subjektive forestillingen et menneske har om seg selv og sitt forhold til omgivelsene» (Håkonsen 2009, 70). Dette skriver Håkonsen i «innføring i psykologi», og det er viktig å ta med oss videre fordi vi tolker alt gjennom vårt eget selv, og når andre gjør ting på en annen måte enn vi, dømmer vi ut fra dette (Håkonsen 2009, 72). Når vi opplever endring i våre muligheter eller ressurser kan vårt syn på selvet vårt bli truet (Håkonsen 2009, 72) og vi kan havne i en periode med identitetsforvirring eller i en identitetskrise.

I all sin enkelhet skriver Ursin i boka «biologisk psykologi», at tristhet er det motsatte av glede. Han sier videre: «Tilstanden oppstår ved tap av en verdi, tap av en nær person eller en kjær gjenstand, en forventning om lettelse som ikke innfris.» (Ursin 1993, 211). Tapet vi snakker om her i denne oppgaven er tapet av kjært landskap og forventninger om høy rekreasjonskvalitet. Tap i løpet av livet er vanlig: «Loss is an integral part of the lifelong learning process, shaping our identities and personalities. (...) all woven into emotional memory» (Bruce 2004, 16). Likevel kan sorgen over tapt sted føles vondt for den rammede, spesielt når identitet kan være sterkt knyttet til stedet (som argumentert i stedsidentitet overskriften i dette kapitlet). Tapet av stedet kan indirekte bety tap av barndomsminner, tradisjoner, tap av hobbyer og deler av egen identitet. Dette kan føre til en opplevd sorg etter tapet. Elementer i sorg som er relevant her kjennetegnes ved blant annet: fiendtlige reaksjoner mot situasjonen og tap av tidligere adferdsmønster og søken etter ny identitet (Egidius 2000, 476).

En stor endring i karriere, kan føre til en sorgprosess med elementet som har overføringsverdi til en sorgprosess som kommer av et stedstap, selv om (som tidligere nevnt) Regjeringens rapport om friluftsliv og psykisk helse (2009) slo fast at fritiden og hva den brukes på var

viktigere for mennesker enn jobben deres. Bruce (2004) skriver dette om hva mennesker kan føle hvis de delvis eller helt ufrivillig gjorde en større karriereendring:

The discrepancy between what might have been theirs and 'what is' is inescapable—the loss has a continuing presence (...)The sense of a discrepancy, that is, the sense that something is missing in one's life, is inseparable from nonfinite loss.(...) There is a feeling of having been cheated of a rightful destiny. (Bruce 2004, 26)

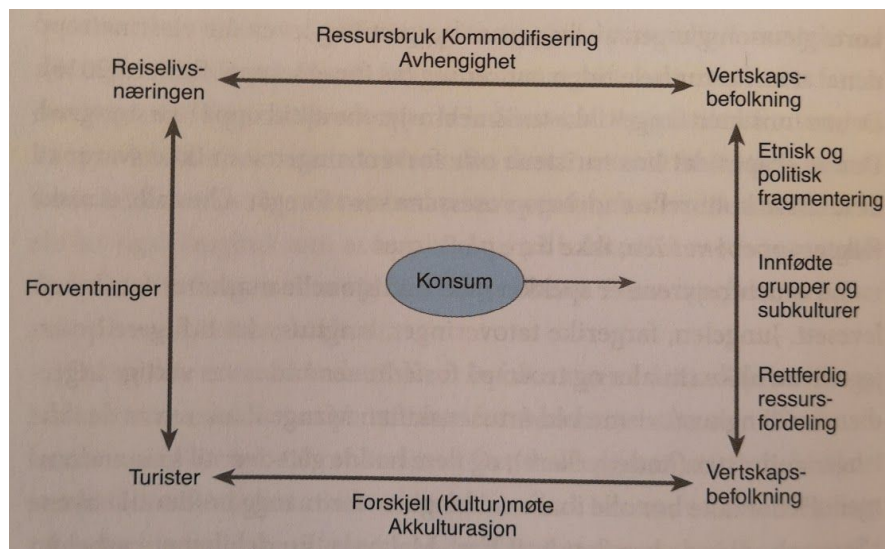
Hvis vi går tilbake til Hågvar (2016) så beskriver han stedstapet som en påført sorg, ubetinget tap, det gir smerter, det er uerstattelig, oppleves irreversibelt og kan føre til en sorgprosess for de som blir rammet på grunn av hvor mye de føler er gått tapt: «Steder i naturen kan være viktige for oss, enten som et minne, som en kontinuerlig rekreasjonsressurs, eller som en arena der vi utfolder overskudd og livsglede. Tap av slik natur kan frembringe en sorgreaksjon.» (Hågvar 2016, 38-43). Hågvar skriver at steder fungerer som små mentale ankere for oss (Hågvar 1996, 122). Reaksjonene på et opplevd stedstap kan altså være sorg og en fremmedfølelse. I «psykologisk leksikon» står definisjonen av fremmedgjøring, det handler om en følelse av manglende forankring og at fremmedgjøring kan føre til depersonalisering (jeg-fremmedgjøring) (Egidius 2000, 25). En depersonalisering kan være en type identitetskonflikt hvis bildet av den du trodde du var blir utfordret. (Egidius 2000, 89). Følelsen av fremmedfølelse kan føre til distansering for individet dette gjelder (Egidius 2000, 100). Dette kan føre til distanse til den relasjonen man hadde (i dette tilfellet relasjonen til natur) (Egidius 2000, 99). Fremmedfølelse kan også føre til sorg, i definisjonen av sorg i leksikonet for psykologi står det at sorg kan forårsakes av tap i forskjellige varianter, opplistet i leksikonet står tap av fedreland (selv om tap av fedreland i leksikonet nok ikke var ment som stedstap, kan det likevel ha paralleller til stedstap) (Egidius 2000, 476).

Jones (2015) skriver om hvordan stedstapet kan være tungt for den rammede. Han sier at det kan føre til «displacement from belonging» og at individer som opplever dette også kan føle at stedstapet fører til «destabilise the self» (Jones 11, 2015). Senere argumenterte han for at ødeleggelse av sted kan føre til ødeleggelse av identitet (Jones 2015, 14). Boka «Sorg» slår også fast at tap og sorgen over dette kan føre til en identitetsforandring (Parkes 1976, 101). Han beskriver en mulig identitetsforandring: «Hvis man har mistet et kjærlighetsobjekt eller

har vært nødt til å gi det opp, da kompenserer man ofte ved å identifisere seg med det.» (Parked 1979, 101). Det finnes altså forskjellige reaksjoner på sorg etter tap i følge psykologien, alt ut i fra individets egne emosjonelle mønster.

2.8 Robinsons konfliktmodell

Det finnes konflikter innenfor reiselivet på ulike plan. I følge Walaas og Jacobsen (2017) finnes det en konfliktmodell av Mike Robinson fra 1999 der «hensikten (...) er å gi et innblikk i hvor dynamiske og komplekse konflikter i reiselivet kan være» (Walaas og Jacobsen 2017, 180).

Figur 2.1 Robinsons konfliktmodell (Kilde: Walaas og Jacobsen 2017, 180)

Denne modellen illustrerer hvilke grupper i reiselivet som kan komme i konflikt, og eventuelt hvilke årsaker det er til disse konfliktene. De poengterer at det er viktig å presisere at konflikt i reiselivet, ikke er assosiert med dramatiske hendelser, men med en mer subtil tilnærming. Det er i all hovedsak fire forskjellige akser der det kan oppstå konflikt, deriblant konfliktaksen mellom turister - vertskap. Robinson i Walaas og Jacobsen (2017) poengterer at det finnes positive effekter av internasjonal turisme, b.la økende kulturforståelse mellom turister og vertskap. Likevel er det mest dokumentasjon rundt turismens negative sosiokulturelle konsekvenser (Walaas og Jacobsen 2017, 196). Robinson mener i sin

forskning at det er tre momenter som viser til konflikter mellom vertskapssamfunnet (lokalbefolkningen) og turistene, kulturforskjeller er en av dem. Med kulturforskjeller menes forskjeller i atferdsmønstre, verdier, kulturbakgrunn og språk mellom vertskapet og turistene (Walaas og Jacobsen 2017, 196). Er det da f.eks kulturforskjeller innen turistenes og vertskapets atferdsmønstre i naturen, oppfattet verdi for landskapet o.l, kan det oppstå konflikt i vårt tilfelle. Som tidligere argumentert er naturen en del av vår identitet i Norge og i flere lokalsamfunn i dette landet. Møter vi da personer uten den samme forståelse og tilnærming til naturen som vår lokalbefolkning, kan dette skape et “oss” og “dem”. Dette kan bli en kilde til konflikt.

Walaas og Jacobsen (2017) sier også i deres bok at relasjonen mellom lokalbefolkningen og turistene er oftere konfliktfylt enn harmonisk. En av hovedgrunnene til dette er lokalbefolkningens oppfattelse at de har mistet kontroll over turismeutviklingen (Walaas og Jacobsen 2017, 201). En annen viktig faktor for å unngå konflikt er å se på “hvor etablert turismen er på reisemålet. Er det en godt etablert og utviklet destinasjon, vil det skape mindre grunnlag for konflikt (Walaas og Jacobsen 2017, 198).

Kapittel 3

Metode og datainnsamling

I dette kapitlet skal vi gå igjennom hvordan vi skal undersøke det vi ønsker å få svar på. Dette vil vi gjøre med å fortelle om valg av metode, forskningsdesign, utvalget, datainnsamlingsmetode, gjennomførelse av intervjuet og dataanalyse. Dernest vise til validitet, reliabilitet, generaliserbarhet, objektivitet og etikk.

3.1 Bakgrunn for valg av metode

I følge Johannessen, Tufte og Christoffersen (2010, 29) dreier samfunnsvitenskapelig metode seg om hvordan vi skal gå fram for å få informasjon om den sosiale virkeligheten, hvordan denne informasjonen skal analyseres, og hva den forteller oss om samfunnsmessige forhold og prosesser (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 29). For å kunne gjøre dette må vi ha en strategi. Denne strategien er metoden (Jacobsen 2016, 15).

Underveis i denne prosessen vil metoden svare på om våre antakelser er i overensstemmelse med virkeligheten eller ikke (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 29). For å gjøre dette argumenteres det for at det må bruke en metode som gjør det mulig å avdekke dette (2010, 30). Det finnes to metoder å velge mellom: kvalitativ og kvantitativ metode.

Johannessen, Tufte og Christoffersen (2010, 99) sier svært forenklet i sin litteratur at kvalitative metoder forholder seg til data i form av tekster, lyd og bilde. Den legger vekt på fortolkning av dataene etter de er samlet inn. Kvantitative metoder derimot forholder seg til data i form av kategoriserte fenomener. Den legger vekt på opptelling og utbredelse av fenomenene (2010, 99). Hvilken metode/fremgangsmåte man velger er det problemstillingen som avgjør (2010, 99).

Ut i fra vår problemstilling mener vi det er hensiktsmessig å anvende kvalitativ metode. Bakgrunnen for det er at den kvalitative metoden har som formål å gå bak eventuelle tall,

utforske de sosiale mønstrene der generalisering ikke nødvendigvis er målet og å forstå hvordan informantene oppfatter og fortolker omverden, fenomener og deres virkelighet (Krumsvik 2015, 15). Metoden vil hjelpe oss å få frem hvordan informantene fortolker og forstår den gitte situasjonen i Flakstad kommune (Jacobsen 2016, 133). Dette vil også gi oss mulighet til å studere de innerste tankene informantene har om fenomenet, i deres naturlige og autentiske kontekst (Krumsvik 2015, 26). Vi mener at denne fremgangsmåten er mest hensiktsmessig for å komme frem til ny kunnskap om situasjonen (Askheim og Grenness 2018, 65).

3.2 Forskningsdesign

Det gjøres en rekke valg når det skal gjøres en undersøkelse. Noen av disse må tas stilling til i en tidlig fase, slik som: hva og hvem som skal undersøkes, samt hvordan det skal gjennomføres (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 73). Innen forskningen betegnes dette som et forskningsdesign (2010, 73). Askheim og Grenness (2018, 65) påpeker at å designe betyr i denne sammenhengen “å planlegge”. Med andre ord blir forskningsdesignet vår plan for hvordan problemstillingen skal besvares. Bakgrunnen for dette er målet om å sikre at vi når våre forskningsmål (Askheim og Grenness 2018, 65).

Vi har valgt et eksplorativt forskningsdesign da dette har som hensikt å gi innsikt og forståelse til fenomenet som forskes på. Videre under det eksplorative designet finnes det en rekke undertyper av design man kan velge mellom (Askheim og Grennes 2018, 68-69).

Vi har valgt grounded Theory, som er en metode for analyse av kvalitative data (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 179). Analysen foregår parallelt med datainnsamlingen, da dataen må analyseres underveis, slik at vi kan danne oss en oppfatning om hva som er sentralt i datamaterialet, og rette søkelyset mot dette (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 84). Det man ønsker ved bruk av Grounded Theory, er å utvikle nye teorier med utgangspunktet i datamaterialet man har (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 84). Askheim og Grennes påpeker at det har blitt argumentert at denne metoden gir forskerne større mulighet til å bruke sin egen intellektuelle kreativitet og fantasi til å utvikle teorier, basert på deres eget

datamateriale (Askheim og Grennes 2018, 74). Selve dataanalysen vil vi komme tilbake til senere i dette kapittelet.

3.3.1 Datainnsamlingsmetode

Etter valg av forskningsdesign skal det velges en måte å samle inn data på. Krumsvik (2015, 124) påpeker at det finnes flere måter å gjøre dette, men at man ikke kommer vekk fra at det kvalitative intervjuet er en særs utbredt metode innenfor dette feltet. Det skal poengteres at gruppeintervju/fokusgruppe og observasjon er også mye benyttet (Askheim og Grennes 2018, 87).

Vi har i vår oppgave valgt en intervjuform som kalles for et “semistrukturert intervju”. Kvale, som er referert til i boken til Krumsvik (2015) definerer det slik: “A planned and flexible interview with the purpose of obtaining descriptions of the life world of the interviewee with respect to interpreting the meaning of the described phenomena” (Krumsvik 2015, 124). Kvale uttrykker at det sentrale i et slikt intervju er å innhente skildringer av “livsverda til den intervjuet og korleis vedkomande opplever fenomen frå sin ståstad” (Krumsvik 2015, 124-125). Valget er forankret i fordelene med denne typen intervju. Det er i et slikt intervju ingen press fra en gruppe rundt informantene (2018, 90). Dette kan det være under et gruppeintervju. Intervjuet gir dermed rom for at informantens egne meninger kommer frem og ikke det som “forventes” at informantene skal si i henhold til gruppen (2018, 90). Ved denne typen intervju gir det også rom for å bruke lengre tid på hver informant, hvilket tilsier at vi har muligheten til å innhente mer informasjon (2018, 90). Dette kan være positivt da det kan avdekke mer dyptgående informasjon.

3.3.2 Intervjuguide

En intervjuguide er en oversikt over det vi ønsker å spørre informantene om (Askheim og Grennes 2018, 123). I all hovedsak skal denne være mer en lett oversikt enn en liste med spørsmål, men i vårt tilfelle har vi benyttet oss av sterk strukturingsgrad i intervjuguiden. Ved sterk strukturingsgrad har man formulert fullstendige spørsmål og satt de opp i en

spesiell rekkefølge (Jacobsen 2016, 152). Dette er likevel kvalitativt og ikke kvantitativt i følge Jacobsen (2016, 152) så lenge respondenten kan svare med sine egne ord.

Krumsvik (2015, 125) sier at det å ha en intervjuguide som er basert på konkrete tema og intervju spørsmål er utgangspunktet for det semistrukturerte intervjuet. Det påpekes at muligheten til å følge opp momenter som ikke er nedskrevet på forhånd, er egenarten til denne typen intervju (Krumsvik 2015, 125).

I en prosess med å utforme en intervjuguide må vi passe på at den er nært knyttet til forskningsspørsmålet og målene våre (Krumsvik 2015, 126). Når spørsmålene er ferdig formulert er “utprøving av intervjuguiden viktig for å teste om intervju spørsmåla fungerer, og om informantane skjønar innhaldet i dei” (Krumsvik 2015, 127). Vi gjorde dette ved å gjennomføre et pilotintervju. Denne måten å prøve ut intervjuguiden er en måte å teste om intervju spørsmålene fungerer (Krumsvik 2015, 127). I vårt tilfelle ble det oppdaget at vi hadde glemt et essensielt ord i enkelte spørsmål. Krumsvik (2015, 127-128) sier også at pilotintervjuet er en god måte å få testet det tekniske utstyret.

Inspirasjon

Vår intervjuguide har bl.a hentet inspirasjon fra Lapplandstudiene til Kaján (2014). Hun hadde i sitt studie spurt hvilke steder som var viktige for informantene og hvilke de oppfattet var viktige for turistene som kom. Dette som en kilde til å finne ut om stedsidentitet. Hun sier bl.a at «These places are considered contributing to place attachment» (Kaján 2014). Dette mener vi var en viktig inspirasjon å ta med i intervjuguiden. Som Krumsvik (2015) refererer til i sin bok: “The key concern is understanding the phenomenon of interest from the participants’ perspectives, not the researcher’s” (Merriam 1998) (Krumsvik 2015, 118).

(Se Vedlegg 1: Intervjuguide)

3.3.3 Utvalg

Utvalgsstørrelse

“Det som kjennetegner kvalitative metoder, er at vi forsøker å få mye informasjon (data) om et begrenset antall personer - betegnet som informanter” (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 104). Johannessen, Tufte og Christoffersen (2010,104) poengterer at det ikke er noen øvre eller nedre grense, men hvis det er begrenset med tid, slik det som oftest er i en Bacheloroppgave, må det kanskje begrenses til færre enn 10 intervjuer. Vi valgte å ta åtte intervjuer da dette er litt under ti og er et partall. Det at det er et partall gir oss muligheten til å ta fire kvinner og fire menn slik at kjønnene er likt representert.

Utvalgsstrategi

I utvelgelsen benytter vi strategisk utvelgelse. Det vil si at vi tenker gjennom hvilken målgruppe som må delta for at vi skal få samlet nødvendige data, mens det neste steget er å velge ut personer fra målgruppen som skal delta i undersøkelsen (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 106). Målgruppen er lokalbefolkningen i Flakstad kommune, men hvordan skal vi velge ut informanter ut fra dette? Her har vi benyttet oss av kriteriebasert utvelgelse. Kriteriebasert utvelgelse er der det velges informanter som oppfyller spesielle kriterier (2010, 109) For å vite hvilke innbyggere som faller innenfor utvalget, lagde vi oss fire kriterier:

1. Bodd i Flakstad kommune i 15 år eller mer.
2. Bor og jobber per dags dato, i Flakstad kommune.
3. Jobber ikke i turistnæringen.
4. Benytter seg av landskapet/naturen i kommunen. Enten på fritiden eller i hverdagen.

Askheim og Grenness (2018) poengterer at «Et grunnleggende prinsipp for all intervjuing er at informantene er kvalifiserte, det vil si har forutsetninger for å svare på det vi ønsker å studere nærmere. Metodisk sett er det derfor få grenser for hvor (og hvordan) vi rekrutterer deltakere» (Askheim og Grenness 2018, 118).

Vi vil påpeke at kriteriet om at de ikke skal ha en jobb innenfor reiselivsnæringen, er svært viktig. Walaas og Jacobsen kommenterer: “Rimelig nok viser flere studier at dess mer økonomisk involverte grupperinger eller enkeltindivider er i turisme, dess mer positiv er folks innstilling til reiselivsnæring (Walaas og Jacobsen 2017, 201). Dette er dermed et bevisst valg vi har gjort, slik at informantene våre ikke er farget av sin tilknytning til reiselivsnæringen.

Rekruttering

Vi startet rekrutteringen med å sende ut melding til 8 aktuelle informanter. Informantene var alle innen den ene forskerens nettverk, hvilket betyr at vi hadde mye kontaktinformasjon på forhånd. Meldingen inneholdt informasjon om hvem vi var, at vi skrev en bacheloroppgave, hva den handlet om og om de kunne tenkt seg å stille til intervju. Videre presenterte vi omfanget av intervjuet og hvor langt tid vi regnet med det kom til å ta.

Informanter

Etter kriteriene, er dette våre åtte informanter:

Informanter	Info
Kvinne 1	I femtiårene. Hun bruker naturen og landskapet hyppig til rekreasjon og trening på fritiden. Den blir også benyttet sammen med familie. Noen gang benyttes den på jobb. Yrke: Utdanningssektor
Kvinne 2	I førtiårene. Hun liker å gå i fjæra og er mye på fjellet på fritiden med og uten familie. Familien har også drevet med sauer som gjør at hun har god kjennskap til landskapet der hun bor. Yrke: Helsepersonell.
Kvinne 3	I førtiårene. Denne kvinnen er mye på fjellet og liker seg godt i fjæra. Hun har bodd over lengre tid i forskjellige bygder i kommunen og benyttet naturen på disse stedene. Yrke: Barne og ungdomsarbeider.
Kvinne 4	I åttiårene. Kvinne 4 er litt i fjæra, men går ikke i fjellet. Hun har en sjelden gang vært med sin mann på havet. Yrke: Pensjonist (tidligere renholder).

Mann 1	I åttiårene. Denne mannen har høstet mye av naturen i sin tidligere jobb som fisker. Han er mye på fjellet, langs fjæra og på bærtur. Dette både med og uten familien. Yrke: Pensjonist (tidligere fisker).
Mann 2	I femtiårene. Jobber med å høste av naturen. Går mye på fjellet og oppholder seg mye på sjøen. Deler dette med familien. Yrke: Fisker
Mann 3	I førtiårene. Mann 3 er mye i fjæra, litt i fjellet der han plukker bær. Benytter naturen på sin fritid. Yrke: Kundebetjening
Mann 4	I tredeårene. Bruker naturen både på jobb og i fritiden. Mye i fjæra og litt på fjellet. Yrke: Barnehagesektor

Vi har med disse informantene prøvd på en geografisk spredning i kommunen med informanter fra Napp i den ene enden, til Sund i den andre.

Med tanke på hvor liten kommunen og samfunnet er, har det vært nødvendig pga etiske retningslinjer å ta hensyn til hvilken informasjon som skrives om informantene. Den er lite omfattende og lite spesifikk fordi det ville vært veldig enkelt å identifisere vedkommende hvis dette hadde blitt spesifisert.

3.3.4 Selve intervjuet

Selve intervjuet ble utført i tidsrommet 16.03.2019 - 18.03.2019. Vi kjørte til hver informant og hadde intervjuet i deres hjem. Dette er en arena informantene er svært komfortable i. Noe vi vurderte som en god avgjørelse da dette kanskje gjorde at de følte seg tryggere. Vi startet med å takke informantene for deres tid og gjentok igjen det samme som sto i meldingen de mottok (3.3.3 Rekruttering). Deretter spurte vi om samtykke til lydopptak. Det ble også forklart hva lydopptakene skulle bli brukt til, hvilket i vårt tilfelle var transkribering. De ble deretter spurt om de ville se over transkriberingen, men det var det ingen som så på som nødvendig.

3.5.1 Transkribering

Da alle intervjuene var ferdig begynte vi prosessen med transkriberingen. Transkribering er en særdeles viktig del av intervjuprosessen da det er her vi håndterer rådata, det vil si tekstdata (tale til tekst) (Krumsvik 2015, 131). I det kvalitative forskningsintervjuet påpeker Krumsvik (2015, 131) transkriberingens viktighet for kvaliteten på tekstdataen.

Siden man omformer ord til tekst kan man fort miste noe på veien (Krumsvik 2015, 131) B.la blir informantens kroppsspråk visket ut og dramaturgien blir nedtonet (2015, 131)

Vi bestemte oss for å skrive ned ord-for-ord. Dette hadde vi mulighet til da vi benyttet oss av lydopptak. Dette ble gjort under hvert intervju for å sikre at vi har fått med all informasjon. Alt som blir sagt er dermed skrevet ned i transkriberingen. Det vi derimot har utelatt er pauser, sukk, latter o.l.

(Se Vedlegg 2: Transkribering)

3.6 Dataanalyse

Vi har som tidligere nevnt benyttet oss av Grounded Theory som analysemetode. Det sentrale for denne metoden er at datainnhentingene foregår i flere stadier, og at datamaterialet fortløpende vurderes opp mot det som kalles kategorier, som egentlig er et annet ord for begreper. Slike begreper utvikles gjennom det innsamlede datamaterialet” (Askheim og Grennes 2018, 74). Til slutt har vi lyst å komme frem til noen kjernebegreper som beskriver hva som er meningsinnholdet i dataene (det helt sentrale) (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 84).

I en kvalitativ undersøkelse er analysen steget hvor man systematisering dataene, slik at eventuelle mønstre og strukturer avdekkes (Askheim og Grenness 2018, 143). Etter endt transkribering har vi valgt å sette datamaterialet til hver enkelt informant inn i matriser. Dette har vi gjort for å få en bedre oversikt før kodingen kan starte.

3.6.1 Koding

Etter transkriberingen sitter vi igjen med store mengder ustrukturerte data. Dette betyr at vi må etterstrukturere datamaterialet ved hjelp av koding. “Enkelt sagt betyr koding av et kvalitativt datamateriale at vi tilordner deler av materialet ordkoder eller “merkelapper” som i neste omgang danner grunnlag for å samle disse i mer overordnede kategorier” (Askheim og Grenness 2018, 148).

I følge Askheim og Grenness (2018) finnes det tre steg i kodingen: åpen/beskrivende koding, aksial/fokuserende koding og selektiv koding. I åpen/beskrivende koding noterer vi oss sentrale og gjerne meningsbærende ord fra teksten som da representerer meningsinnholdet i dataene (Askheim og Grenness 2018, 151). Denne formen for koding er en analyse med fokus på mening, og heter meningskoding (Krumsvik 2015, 137). Disse ordene blir satt i margen i matrisen. Neste steg som er aksial koding/fokusert koding innebærer at vi nå stiller noen spørsmål ved våre åpne koder: “Hvordan kan egentlig dette forstås? Kan ord og uttrykk forstås på forskjellige måter?” (Askheim og Grenness 2018, 151). For å forstå hvordan disse åpne kodene kan tolkes, går vi til teorien vår (kapittel 2). Teorien er et sentralt hjelpemiddel til hvordan den åpne kodingen kan forstås. Det siste steget i kodingen er selektiv koding. Selektiv koding er “-å identifisere ett eller noen få kjernebegreper eller kjerne kategorier som er sentrale for å forklare, eventuelt bedre å kunne forstå, den problemstillingen man gav seg i kast med” (Askheim og Grenness 2018, 152).

Aksial koding og selektiv koding har i vår oppgave fått en flytende overgang inn i hverandre. Ved hjelp av tolkingen i disse stegene kommer vi frem til sentrale tema og kategorier som står i samsvar med teorien. Vi har sammen jobbet med materialet og er enige om hva det forteller oss. I følge Askheim og Grenness (2018) kalles denne felles oppfatningen for “intersubjektivitet” og er med å styrke validiteten og reliabiliteten ved oppgaven.

3.7 Reliabilitet

Reliabilitet betyr pålitelighet. Empirien vi samler inn og bearbeider må være pålitelig og troverdig (Jacobsen 2016, 16). I følge Johannessen, Tufte og Christoffersen (2010, 40) knytter reliabiliteten seg til nøyaktigheten av undersøkelsens data, hvilke data som brukes, den måten de samles inn på, og hvordan de bearbeides. Med andre ord må datamaterialet være til å stole på. En kan måle reliabilitet ved å spørre seg selv om vi ville fått tilnærmet samme resultat hvis vi hadde gjennomført samme undersøkelse en gang til (Jacobsen 2016, 17).

Det er viktig å huske at “metoden vil også påvirke dataenes pålitelighet fordi alle metoder er selektive i sin informasjonsinnsamling (noe informasjon faller systematisk ut), og fordi selve metoden kan påvirke resultatene på en spesiell måte” (Jacobsen 2016, 145-146).

Nøyaktigheten av undersøkelsen går på intervjureliabilitet. Intervjureliabilitet “betyr at ein har presise intervju spørsmål, og at disse er oppfatta av infromantane. Dette gjelder både under intervjuet, men også etter intervjuet i transkripsjonsfasen. Det er også med å styrke validiteten i et forskningsdesign” (Krumsvik 2015, 132).

3.8 Validitet

Krumsvik (2015, 151) refererer til Hammersleys definisjon om validitet: “An account is valid or true if it represents accurately those features of the phenomena, that it is intended to describe, explain or theorise”. Validitet skilles i tre former: Begrepsvaliditet, intern validitet og ytre validitet (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 70). “Begrepsvaliditet dreier seg om relasjonen mellom det generelle fenomenet som skal undersøkes, og de konkrete dataene” (2010, 70). “Intern validitet handlar til dømes om det er konsistens mellom funna forskaren har gjort, og det teoretiske rammeverket, eller mellom ulike metodeinngangar”(Krumsvik 2015,152). “Validitet kan imidlertid dreie seg om hvorvidt en metode undersøker det den har til hensikt å undersøke, “i hvilken grad våre observasjoner virkelig avspeiler de fenomener eller variabler som interesserer oss” (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 230). “Ekstern validitet handlar om funna kan generaliserast på tvers av

sosiale settingar. Eit anna omgrep som blir nytta om dette, er overføringsverdi” (Krumsvik 2015, 152).

For å sikre god intervjurelabilitet og validitet kan dette bli testet ved at det blir utført et pilotintervju (Krumsvik 2015, 131). Vi utførte et pilotintervju 14.03.2019 med en bekjent.

Her fikk vi innvendinger på noen ord som var uklare, som dermed ble endret.

Dette er viktig for intervjurelabiliteten for å være sikker på at vi har så solide spørsmål som mulig, og at disse er oppfattet og skjønt av informantene (Krumsvik 2015, 132).

3.9 Generaliserbarhet

For å generalisere i en undersøkelse må vi ha et representativt utvalg. Et representativt utvalg er en gruppe som kjennetegner populasjonen (Jacobsen 2016, 87). Dette utvalget må gjøres på en spesiell måte og være over en viss størrelse, noe som kan gjøres ved å lage en liste over hele populasjonen og trekke et tilfeldig utvalg fra denne populasjonen (Jacobsen 2016, 87).

Slik vi ser i vårt utvalg (3.3.3) har vi ikke et representativt utvalg. Utvalget vårt ble plukket ut via bekjentskap og utvalgsriterier. Vi kan dermed ikke generalisere ved å si at dette gjelder hele Flakstad kommune.

3.10 Objektivitet

I den kvalitative forskningen er det forventet av vi bringer vårt perspektiv inn i studiene, men det er viktig at de funnene vi har kommet frem til er et resultat av forskningen og ikke våre subjektive holdninger (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 232). For at leserne skal kunne følge opp og vurdere om vi er objektive, er det viktig at vi beskriver alle våre beslutninger i hele forskningsprosessen (2010, 232).

I vår oppgave er vi klar over at vår egen tilknytning til Lofoten og kommunen har noe å gjøre med objektiviteten. Vi har holdt våre subjektive holdninger unna og vært objektive under forskningsprosessen etter egen oppfatning. Det er også en fare for at oppfølgingsspørsmål i intervjuguiden kan bli farget av subjektive holdninger, med at man stiller ledende spørsmål. Dette mener vi ikke har forekommet i vårt intervju, da vi benyttet oss svært lite av muligheten til å stille andre spørsmål enn de som allerede var oppført i intervjuguiden (se vedlegg 1: Intervjuguide).

3.11 Etikk

Etikk omhandler bl.a forholdet mellom mennesker, det vil si spørsmålet om hva vi kan og ikke kan gjøre mot hverandre (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 89). De forskningsetiske problemstillingene må tas stilling til når mennesket blir direkte berørt av datainnsamlingen (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 89). Da er det tre forskningsetiske retningslinjer vi må ta hensyn til: informantens rett til selvbestemmelse og autonomi, forskerens plikt til å respektere informantens privatliv og forskernes ansvar for å unngå skade (2010, 91)

I vår undersøkelse blir det tydeliggjort angående informert samtykke. Dette betyr at den som skal undersøkes, deltar frivillig i undersøkelsen (Jacobsen 2016, 47). Etter dette har vi bedt om samtykke til lydopptak, for lettere å kunne transkribere i etterkant. Vi har også plikt til å respektere informantenes privatliv. Dette betyr at en skal ikke bruke opplysninger slik at personen kan identifiseres (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 92). Dette da i tilfeller som vårt, der informantene skal være anonyme. Her har vi bl.a “maskert” enkelte personopplysninger i transkriberingen slik som alder, navn på familiemedlemmer o.l. Dette er spesielt tatt hensyn til da undersøkelsen er gjort i et lite samfunn, der mange kjenner hverandre. Informantene blir dermed representert som kvinne 1-4 og mann 1-4.

Kapittel 4

Analyse

I dette kapitlet skal vi analysere datamaterialet vi har samlet inn ved å anvende teorien fra kapittel to.

4.1 Analyse

Vi har definert en rekke begreper i kapittel to «teori» og avgrenset hvilket syn på disse begrepene vi skal bruke. De teoriene vi skal la ligge til grunn i vår analyse er: stedsidentitet, norsk identitet (som en grunnstein for forståelse), behovet for stillhet og rekreasjon i natur og hvordan barndomsminner kan påvirke stedsidentitet og stedsendring. Samt skal vi se hvordan endring i alle faktorene ovenfor, kan ha konsekvenser som stedstap og endret bruksmønster. Dette i form av at man slutter å bruke steder man egentlig var knyttet til i naturen, eventuelt fraflytting på det alvorligste. I vår analyse skal disse teoriene stå sentralt og være underliggende når vi analyserer funnene fra datainnsamlingen vår.

Hvilke deler av naturen som er viktig for «oss» på et sted er også da noe som trenger bekræftelse: som hvilken næring skal vi mene er viktig og hvilke deler av naturen oppleves som «vår». Hva vi er redde for å miste, og hva vi er stolte av henger ofte sammen som Witoszek skriver: «Kilden til norsk bekymring er den samme som kilden til norsk stolthet. Naturen - dens fjell, fjorder og skoger - er nasjonalskatten» (Witoszek 1991, 13). Denne tosidigheten er interessant fordi vi opplever det samme i datainnsamlingen vår.

4.1.1 Stedsidentitet

Vi må poengtere at vi ser på stedsidentitet til naturen/landskapet, mens vi utelukker sosiale og andre deler av kulturelle betingelser for å skape stedsidentitet. For som tidligere nevnt er naturen en stor del av utformingen av en lokal stedsidentitet, spesielt i Norge. Sandberg (2003) definerer stedsidentitet på en ryddig og god måte som vi gjerne vil ta med oss videre inn i analysen: «Place identity is characterised by memories, attitudes, values, thoughts, meanings and behaviour that relate to special feelings and belongs to special places. Place identity embraces the physical, social, cultural environment and self-identity.» (Sandberg 2003, 207).

For å forstå hvordan stedsidentiteten i Flakstad kommune blir påvirket, av hvilke faktorer og hvordan, vil vi først se på hvordan intervjuobjektene våre definerer stedsidentiteten i Flakstad. Alle våre informanter uttrykker at naturen er viktig for stedsidentiteten deres og det som går mest igjen er spesielt lukten av havet, de spisse karakteristiske fjellene og fjæra. De forteller også om hvordan de bruker naturen ulikt ved at noen plukker mye bær, noen går mye på fjelltur, andre går mest i fjæra og to av våre informanter er fiskere (den ene pensjonert). Likevel er alle disse delene av naturen nevnt som en viktig del av Flakstad for alle informantene, men i ulik grad. Som mann 3 uttrykker her: «naturen er en del av meg i høyeste grad, jeg tror ikke jeg har ville bodd her og vært den jeg er hvis det ikke hadde vært for naturen. Det tør jeg å påstå.» (Mann 3). Lignende uttalelser om at de ikke hadde vært den samme uten den naturen som er i Flakstad, er det flere av informantene som forteller om. Det er også flere av informantene som tillegger naturen ansvaret for tilhørigheten deres. Kvinne 4 forteller om at hun har prøvd å bo andre steder, men at helheten i Flakstad er det eneste hjemmet hun klarer å se for seg og spøker med: «bo skal man gjøre hjemme» (Kvinne 4). Skog er noe flere av informantene ser på med avsky og er noe som ikke naturlig finnes i kommunen eller på Lofotøyene. Kvinne 2 sier at hun føler hun «kveles» av å være på innlandet med skog og uten havet.

Selv om vi har avgrenset vår oppgave til naturdelen av stedsidentiteten, tilhørigheten og stedsavhengighet så flyter stedsidentiteten og personlig (self) identiteten noe over i hverandre for våre intervjuobjekter. Dette påpeker også Kaján (2014) at er vanlig: «The concepts of

place attachment, place dependence, place identity and the sense of place are often inconsistent and overlapping» (Kaján 2014). Dette stemmer godt med våre funn.

Kvinne 1 forteller om hvordan hun tror klimaets strenghet i Flakstad har påvirket lynnet til de som bor i det: «Jeg tror at man er, akkurat som naturen er litt tøff.. Med at du føler på alle de fire årstidene. Og de tøffe årstidene. Så tror jeg vi mennesker her vi blir også tøff. (...) Altså vi er vandt til det. Også, så akkurat som vi tar været.. Det tilsier jo at vi er litt robuste.»

(Kvinne 1)

På spørsmål om informantene ser på naturen i Flakstad som en del av seg selv og sin identitet svarer seks av informantene ja og de resterende to svarte først nei, men så snakket de to videre og ble da noe uklare i sine svar. Dette er viktig å ta med seg før analysen fortsetter for å forstå hvordan hjemstedet glir over i og blir en del av egen identitet og hvor sterk denne tilknytningen da er. Dette blir for å bedre kunne forstå de emosjonelle konsekvensene av endring på hjemstedet.

4.1.2 Barndomsminner

Et viktig element i bygging av en stedsidentitet er barndomsminnene man har fra stedet (Sandberg 2003). Minner, tradisjon og viktigheten av barndomsminner var noe vi originalt utelukket fra intervjuguiden for å forenkle problemstillingen og oppgaven. Dette viste seg å være umulig, da alle informantene forteller (uoppfordret) om minner de har fra steder når de er barn som er viktige for deres tilknytning og om behovet for å videreføre forholdet til natur til neste generasjon. Flesteparten av informantene forteller med stort engasjement om historisk tilknytning og tradisjoner og minner de hadde fra egen barndom og hva de har videreført til egne barn, samt hvor viktig det er for dem. Alle disse tre tingene: røttene deres, egne barndomsminner/det de har lært av foreldre om bruken av natur og behovet for å lære dette videre til egne barn. Dette har også kommet frem i teorien som enormt viktig.

Barndomsminner av lek som har foregått ute spiller en spesielt stor rolle i minnet vårt. Fordi vi husker det bedre enn andre ting, bidrar det også til oppbyggingen av en stedsidentitet.

Dette stemmer godt med det flere av informantene våre forteller oss om hvor de lekte som

barn, at dette er viktige steder også i dag når de er blitt voksne. Det som også kom frem i litteraturen er dette med å måtte finne leker av pinner, steiner etc, at dette er enda en ting som bygger styrken på minnet (i tillegg stimulerer det til selvstendig og fantasi). To av informantene forteller om hva de brukte fra naturen som leker og nevner at de husker og tenker på dette også i voksen alder. Flere forteller om at de ikke var oppmerksomme på viktigheten av naturen som barn, men at som voksen minnes de aktivitetene og stedene med glede og tilhørighet. Mann 3 beskriver sitt eget forhold til naturen i oppveksten:

Jeg er vel forma i den. Jeg er født og oppvokst her. Min generasjon var ute. Vi var unger i alle størrelser så de største tok vare på de minste og dermed så ble det til at vi var ute hele tiden. Og vi har ikke klokke, men vi hadde en lofotbuss. Den gikk fem og halv ni, så når vi så bussen halv ni så måtte vi gå hjem. Og da måtte vi gå i full fart, fordi da var det sent nok. Vi brukte å være masse ute og vi var mest i fjæra, det var ikke så mye toppturer da, nei. Det var ikke det. Vi var mest i fjellet om høsten fordi da ble vi jaget ut i bær markene. Et spann i hånda og vær så god. Ikke kom ned før den er full. I dag syns jeg det bare er bra at vi ble det, men da syns jeg jo det var pyton. I dag er jeg selv veldig glad i å plukke bær. Det gjør jeg masse. (Mann 3)

Her gir han godt uttrykk for at både hans stedsidentitet og deler av hans personlige identitet er formet av naturen i Flakstad. I tillegg gir han også uttrykk for at disse aktivitetene som han *måtte* mestre som barn, naturen som en arena han bygget selvtillit og mestringsfølelse, har han villet fortsette med som voksen. Dette er helt i tråd med teorien til Sandberg om at han bygget en mestring i forskjellige deler av naturen som barn, det formet stedsidentiteten hans og nå som voksen er dette viktige minner og dermed er blitt viktige aktiviteter for han (Sandberg 2003, 17). Mann 3 legger også til dette:

Jeg er født og oppvokst der i fjæra, det var vår lekeplass. Vi hadde steiner til hurtigruta, og huler å leke i som cowboy og indianer. Det var vår lekegrind. Når søsknene mine kommer hjem, jeg har en bror som i Vardø, da sier han «nei nå må vi gå i fjæra og se om det ser sånn ut som det gjorde når vi var unger». Han er her hvert år og viser sine barn hvordan det var. Det er nok det der som sitter igjen fra vi var små barn. (Mann 3)

Her beskriver Mann 3 veldig detaljert mye av det litteraturen bekrefter. Han trekker frem hvilke naturelementer han bruker som hvilke leker, dette virker som et krystallklart minne for han. Dette viser at dette er barndomsminner som har satt seg så dypt at det har blitt noe han vil ta med seg i sitt voksne liv. Senere beskriver han behovet for å videreføre dette til barn og barnebarn, noe som også er i tråd med litteraturen på dette feltet og kan vise at han ser tilbake

på det å være ute som en positiv del av hans barndom. Også kvinne 3 bekrefter at hun lærte å ta vare på naturen av sine foreldre, og fikk behovet for å videreføre naturopplevelsene til egne barn: «Også hadde jeg foreldre som lærer deg at det her er noe som betyr noe, det er viktig å ta vare på det. Hvis man ikke har det så tror jeg man mister noe.» (Kvinne 3). Hun forteller litt senere om når hun selv fikk barn, hva som var viktig: «der har det og vært turer og fjell og hav, det har vært like viktig å lære de det, fordi jeg lærte det og tok det med meg. Uten det tror jeg faktisk ikke jeg hadde vært den jeg er i dag.» (Kvinne 3). Flere av informantene snakker om dette behovet for å videreføre både kunnskap og et godt, respektfullt forhold til naturen. Mann 1 forteller om hvordan han virkelig legger inn en ordentlig innsats for å få sine døtre til å ville bli med å plukke bær med så mye motivasjon han kan som “gulrøtter” for jentene sine, med et sterkt mål om å videreføre tradisjon om lystbetont friluftsliv. Kvinne 1 har også samme behov, men hun uttrykker det med en mye større grad av bekymring for hvordan hun nå skal få vist frem plasser hun er knyttet til når stedene nå ser annerledes ut:

Også har kanskje det ting man har lyst å overføre til sine unger: «Koom, nu ska.. ska..» som nå er jeg blitt bestemor «nå skal jeg ta dere med, nå skal vi sykle dit» så finner man ikke.. Nei.. nei, her var det nå.. Her er det bare telt, eller her står det bare biler parkert eller.. (Kvinne 1)

4.1.3 Respekt, kjærlighet, omsorg for naturen. Og å leve i pakt med den.

En del av stedsidentiteten til flere av informantene er en gjennomgående respekt for naturen og mye nedarvet informasjon både om utnyttelse og bevaring av naturen. Et syn på at en skal leve på dens premisser. Ikke legge igjen spor, høste når den er klar, gå varsomt, gi den ro til å leges og passe på den. Sånn lever de i pakt med naturen, slik forfedrene gjorde og som de selv lærte fra de var unge. Den enorme respekten for naturen skyldes et mer karrig jordsmonn i nord enn hva vi typisk har på Østlandet. Ødeleggelse tar lengre tid for naturen selv å reparere, enn om jordsmonnet hadde vært rikere. Selvfølgelig gjør dette at det blir mer kulturelt forankret å være mer forsiktig i naturen enn andre steder. Informantene forteller om denne lærte kunnskapen og viktigheten av å slite minst mulig på naturen. Slik som i det tidligere sitatet fra kvinne 3, hvor hun forteller om at hennes foreldre lærte henne at når man lekte ute, skulle man passe på å aldri ødelegge det, huske på at dette også var noe som levde og skulle være her lenge etter de var borte. Mann 3 forteller om hvordan hans foreldre lærte

ham å bruke mose som dopapir så man skulle legge igjen færrest mulig spor. Kvinne 3 forteller om at det selvfølgelig også er et behov for litt fred når hun går på tur, men at en av grunnene til at hun ikke går de mest populære turene mer er fordi hun er så glad i landskapet og ikke vil være med (om så bare med egne skritt) å ødelegge stien *litt* mer. Hun sier hun nekter å bidra til ødeleggelsen av naturen (gjennom sårene i fjellene). Dette vitner om en enorm respekt for naturen, et behov for å leve på dens premisser, lytte til hva den trenger. Hun lar naturen styre egen adferd, det ligger mye omsorg bak dette.

Informantenes relasjon til naturen, som de har nedarvet og viderefører er viktig for å videre forstå deres syn på turistenes bruk av naturen. Fordi denne tilnærmingen med såpass mye respekt ligger sterkt i kulturen på stedet, så skaper dette konflikten i turist-vertskap forholdet. Som Walaas og Jacobsen (2017) poengterte med Robinsons konfliktmodell, er slike kulturforskjeller en faktor til konflikt. Kulturforskjeller i dette tilfellet som går på bruk av naturen og forholdet til den, fører til brudd på denne kulturelt forankrede ideen eller pakten. Dette bryter med de oppbygde normene knyttet til atferd i natur som eksisterer på stedet (som informantene forteller om: mose som dopapir, tråkke på steinene så du ikke skader naturen, ikke tråkke utenfor stiene, ikke sykle ned et fjell fordi det lager merker, ikke gå tur der hvor fjellene trenger hvile, ikke kaste søppel ute). En variasjon av «å ikke ville ødelegge» snakker alle informantene om. Kvinne 1 beskriver en variant flere av dem gjennomfører og det er hvis stien er våt, så trækker hun kun fra sten til sten i stien istedenfor å tråkke utenfor stien på det tørre gresset eller ytterst på stien, dette for å forhindre at ikke stien blir bredere. Hun beskriver at dette jo gjør det mer ubehagelig å gå, mer upraktisk, men at man må ta sånne hensyn til naturen. Dette hensynet kan tolkes som et konkret kjærlighetsuttrykk da hun setter naturens behov over sine egne. Hun snakker her om et konkret uttrykk for følelsene hun har for naturen. Hun og flere andre snakker om at hun tror de uten lokal kjennskap (som turistene) ikke tar slike hensyn. Tilknytning til naturen er begrunnelsen de selv brukte for å forklare det sprikende bruksmønsteret i naturen. Mann 2 (som jobber som fisker) forteller om en så sterk tilknytning at når han reiser ut i båt legger han med gang merke til om stener er flyttet, over alt i nærområdet, eller om det har gått et lite ras, fordi han er så godt kjent både innaskjærs og utaskjærs. Han sammenligner dette med at hvis noen kom hjem til en av oss og tok en pyntegjenstand fra stua, ville vi åpenbart merket dette. Det at han har en sånn omsorg for/er så oppmerksom på skjærgården kan minne om en familiær kjærlighet. Dette finner vi

også igjen i andre informanter, dette sterke kjærlighetsbåndet. De omtaler naturen som noe levende, noe de skal ta vare på med omsorg og respekt. Kvinne 3 snakker om hvordan bruksmønsteret hennes er endret, hvordan hun ikke lenger bruker fjellene på samme måte:

Fordi at mine fotspor vil og ødelegge, men jeg lar det heller være fordi det er så mange andre som gjør det. Når du har tilknytning til stedet har du ikke lyst til å være med å ødelegge det. Du har lyst til å være med å bevare det. Hvis dine fotspor kan forhindre at gropa skal bli litt dypere, så lar du det være. Men det gjør ikke de som ikke kjenner til det, eller de som ikke har tilknytning. (Kvinne 3)

Det at hun beskriver at hun ikke vil trække ned naturen kan her tolkes som et uttrykk for kjærlighet for naturen, en enorm respekt. Mangel på kunnskap blir også ytret som en forskjell mellom turistene og lokalbefolkningen. Fem av informantene sier at det er et problem at turistene ikke har nok lokalkunnskap, som hadde gjort at de hadde vært tryggere i fjellet eller ikke hadde forstyrret fiskerinæringen. Mann 2 som har yrket fisker forteller om hvordan turistene ikke vet nok om bestandsmål:

Folk tenker at Lofoten er full av fisk. Det er delvis sant. På noen få uker i året, er det jo enormt med fisk her. Og den fisken er det jo ikke noe farlig hvis turistene har fisket litt av gytetorsk, som kommer i fra Barentshavet, for det er en stor bestand. MEN, det er ikke det de fisker på. De fisker på de her lokale bestandene som vi har her av kysttorsk, kveite og alle de sortene her. Og den går ikke å overbeskatte (...) og det er veldig sårbare bestander. (Mann 2)

Dette skaper en «oss og dem» holdning i hvordan informantene snakker om turistene. Der de skiller hva som er «innafor» og hva som er «utenfor» (Dahl 2015) av forhold og respekt overfor naturen. Dette fordi de må føle at de har så forskjellige utgangspunkt, at de ikke har samme forståelsesgrunnlag for å bruke naturen i kommunen. Informantene uttrykker at forskjellene i bruk blir vondt å se på fordi bruksmønsteret turistene har blir så forskjellig fra hvordan de selv lærte å bruke naturen, og bruksmønsteret de selv prøver å lære videre til sine etterfølgere. Når naturen da blir brukt på en helt annen måte med turistenes tramping, kan det oppleves som om en del av deres identitetsfellesskap kan stå på spill i tillegg til at naturen (med sår, forsøpling og slitasje) står på spill med turistenes bruk. Eriksen forteller om at vi-fellesskapet er sterkest når mest står på spill. (Eriksen 2004, 77). Noe som kan stemme i denne situasjonen. Det som om også kan forsterke forskjellen på «oss» naturmennesket med

respekten, omsorgen og kjærligheten, mot «dem» med ufølsom tramping er at «oss» nå har en felles fiende. Det blir «dem», turistene som ikke tar hensyn til naturen. Dette kan styrke den felles identitet lokalbefolkningen føler og det fellesskapet de opplevd deler (Eriksen 2004).

En ting man må ta høyde for er at intervjuobjektene kan idyllisere sitt forhold til naturen nå som naturen er i endring. Nasjonalistiske følelser kan jo alltid blomstre litt når man føler man mister noe, som en naturlig menneskelig reaksjon. Derfor kan ikke denne argumentasjonen stå alene uten et slikt motargument. Likevel må dette/denne situasjonen defineres og dokumenteres.

4.1.4 Stillhet i natur og rekreasjon

Rekreasjonsmuligheter for en lokalbefolkning er en viktig del av livskvaliteten, sånn som teorien vår tilsier. Dette er viktig både for den fysiske og den psykiske helsen at vi har tilgang på rekreasjonsmuligheter med høy kvalitet (Regjeringen 2009). Informantene våre forteller om det samme behovet som teorien ga uttrykk for: at ro og stillhet, var komponenter som helst måtte være i naturen for at rekreasjonskvaliteten skulle være på sitt beste. Dette uttrykte syv av åtte av informantene som «noe som måtte til» for at man skulle kunne hente seg inn, lade batteriene og samle energi når man er ute på tur. Flere av informantene sier også at rekreasjon (med høy kvalitet) ute i naturen er helt nødvendig for deres «mentale helse»/«velbefinnende»/«sjela». Når der er blitt flere turister på turer i fjellene i Flakstad, er det åpenbart også blitt mindre ro. Mann 1 beskriver dette godt, han sier han har mistet noe av det deilige med å gå ute i naturen når han ikke lenger får gå der i fred. Han kaller dette «ufreden». Ufreden gjør at han ikke vil gå spesifikke turer lenger, og at ufreden gjør han trist. Han gir et spesifikt eksempel fra en tur fra Kvalvika når han møtte på en stor mengde turister: «Da jeg var kommet inn på stien, det, det er jo litt trist å si det, men jeg må si sånn «Hei. Hei.» også en liten stund «hei»-, så du, du har ikke følelse av at du er ute i naturen. Syns jeg illefall» (Mann 1).

Enda en kulturell betinget forskjell som en av informantene trekker frem er definisjonen av stillhet i naturen:

Jeg trenger ikke være alene når jeg skal være i Kvalvika. Men jeg vil ikke gå i køer. Kø.. Det syns ikke jeg.. Da mister det sin sjarm. Det mister sin sjarm for oss som bor her. Men det mister ikke sin sjarm for de som kommer fra andre plasser og sånn. De syns det er helt ok. (Mann 2).

Man kan sette dette i forhold til den norske kulturens behov og historie om å være alene i natur (Sørensen 1998) og at rekreasjon ute i naturen med stillhet øker livskvaliteten (Regjeringen 2009). I tillegg til at denne fienden (turismen) som grunnen til tapt rekreasjonsmulighet, bidrar til et forsterket bilde av de utenforstående «dem» (Eriksen 2004), kan man skjønne Mann 2 sitt syn på kulturelle forskjeller angående stillhet i natur. Han uttrykker forståelse for at definisjonen for «få mennesker på dette fjellet» kan være forskjellig for forskjellige mennesker og kulturer. Men selv om han forstår forskjellen og at den er naturlig fordi den er kulturelt forankret, utpeker han likevel enda en forskjell på «oss og dem» og gjør skillet enda klarere.

De syv informantene som uttrykte stort behov for ro og stillhet i natur forteller om at de også opplever et savn nå etter den roen og stillheten de opplevde å ha ute i naturen før. De forteller om at de ikke lenger kan hente energi fra de samme stedene som før. Dette er naturlig da friluftslivet med dens ro er et uttrykk for norsk identitet (Regjeringen 2009).

4.1.5 Stedsendring, sanseendring og konsekvensen Stedstap

Steder våre informanter uttrykker er viktige og som går igjen er Kvalvika som den som blir nevnt mest, men også Volandstinden og Ryten. De beskriver at Kvalvika var et sted hvor de enten gikk helt alene, eller at de kanskje møtte en annen lokal familie på turen. Dette var et stille og rolig sted. Nå forteller de alle om at stedets premisser er endret: fra det teorien kaller Local place til tourist place (Mckercher, Wang og Park 2015). For Mann 3, som har røttene sine fra Kvalvika, beskriver dette som ekstra tungt og en stor forandring. Han forklarer om Kvalvika, hvordan han alltid har gått dit så og si alene før, dette er beskrivelsen hans av hvordan det er nå: «Når du da skulle sette deg oppi bakken, så måtte du lete en stund før du kunne sette deg for å drikke den kaffekoppen. Det er mye. Når du kommer over haugen og du teller 50 telt, og det er bare hva du ser derfra, da er det mye.» (Mann 3). Han forteller at

mengden turister og konsekvensene det har i form av forsøpling og slitasje gjør at han ikke lenger går dit. Han beskriver senere, flere ganger at han føler seg trist, at det er følelser med i bildet og at han mister den familiære tilknytningen og en del av seg selv. Dette rimer med teorien fra Mckercher (2015) om at den følelsesmessige konsekvensen oppstår når formålet med et sted endres. Dette kan da oppleves som en drastisk utvikling over relativt kort tid, spesielt når det har gått helt fra Local place til tourist place. Dette oppleves derfor som emosjonelt utfordrende for flere av informantene når det gjelder Kvalvika. Kvinne 1 forteller om hennes følelsesmessige endring etter stedene har endret formål på en nokså lik måte som Mann 3: Når folk mister det som var dine røtter, så, så følger den identiteten som er dannet igjennom det, som du har fått hos dine foreldre. Når de blir forandret, så forandres identiteten din. Eller den får seg noen sånn, den blir «råkket», råkket i fundamentet (Kvinne 1).

Kriteriene Hågvar (2014) legger frem for et stedstap i teorien, er at sanseinntrykket på et sted endres. Lydbildet endres og hvordan naturen ser ut kan endre seg, men også luktbildet kan endres. Som sum kan dette bli et innhogg i naturen, og opplevelsen av naturen når du er ute i den blir ikke den samme. Hvis vi ser på hva informantene fortelle om av endring, og med kunnskap om den store økningen av antallet turister i Lofoten, kan vi prøve å forstå om det forekommer et stedstap for våre informanter. Hvis vi starter med å se på om luktene er endret: Informantene forteller om mer avfall ute i naturen, dopapir, bleier, tamponger, engangsservietter, avføring flere steder. Dette på steder de tidligere hadde hatt en relasjon til, som for eksempel Kvalvika. Dette gjør at luktbildet er annerledes, før gikk de med naturens egne lukter, men nå må de treffe på avfallet og luktene som kommer av det på en varm sommerdag. Det andre er synsbildet: selvfølgelig gjør all denne forsøplingen at det ser annerledes ut der man går tur, men i tillegg vil det se annerledes ut av sårene i fjellene som informantene snakker om. Hvordan stiene er blitt bredere, dypere og det er blitt flere stier. Informantene snakker ofte (litt trist) om hvordan stiene nå synes på lang avstand. Det som også er endret i synsbildet er at antall komponenter. Det var nesten 50 tusen passeringer inn til Kvalvika i høysesongen i 2018, i tillegg til over 14 og et halvt tusen passeringer opp til Ryten (dette er ofte en kombinasjonstur og man går enten inn via Kvalvika eller via Ryten og ut på andre siden, derfor kan tallene legges sammen). Hvis vi deretter ser tilbake på hvordan informantene velger turer der de slipper å treffe så mange (som de forteller om i kontrast til før, hvor de kunne gå turer i fred), i tillegg til avsky for køgåing på tur som de uttrykker. Da

kan det virke som om antallet komponenter er forstyrrende i deres synsbilde. At det ønskelige synsbildet av fri natur da ikke lenger eksisterer når de må se inn i en annens rygg, eller opp på en sti som enten er for dyp/ødelagt eller for full av fargerike turkledde komponenter. Kvinne 1 beskriver dette nye synsbildet med så mange flere turister: «det kler ikke stedet» og referer til naturen i Flakstad. Dette med flere komponenter ute i naturbildet påvirker også lydbildet fra turen. Mennesker snakker sammen når de går, så som tidligere nevnt så blir stillheten naturen pleide å tilby, byttet ut med et helt annet lydnivå og kontinuitet. Kvinne 3 svarer på hvilke steder hun er knyttet til i naturen og beskriver at hun setter pris på i alle fall slippe en av sanseforstyrrelsene: «fugleberget, det er kort å gå, men man har oversikt over hele Sund. Du ser alt og du sitter der, det er sol, vind, alt. Men du kan trekke deg unna folk, du ser dem, men ikke hører dem.» (Kvinne 3). Hun uttrykker hvor stor pris hun setter på å bare slippe lyden når alle inntrykkene fra turistene blir for mye. Setter man disse sanseendringene sammen til et samlet endret opplevelse av naturen i Flakstad, kan dette oppfylle kravene til begrepet «stedstap». Som Hågvar (2014) sier skaper dette en sorg over et sted som er endret tilstrekkelig til å forsvinne som «det de var glade i». Det som i følge Hågvar følger med videre er en tapsfølelse, en sorg og en hjelpeløshet. Kvinne 3 beskriver dette tapet, hun klarer ikke helt selv å skjønne hva er, når hun blir spurt om hun mister en del av seg selv:

En del av mine barndomsminner. En del av det som gjorde at jeg hadde en god barndom. Det er det som er mine barndomsminner jeg har derfra. Det var det som var der da som gjorde at jeg ble den jeg er i dag. Når de blir borte så føler man automatisk at det er noe inni seg som også blir borte, som man egentlig ikke helt klarer å sette fingeren på, hva er det som egentlig er borte? Men du kjenner det er noe. (Kvinne 3)

Tre av informantene går så langt og sier at de har mistet en del av seg selv, som konsekvens av at de føler tap av naturen i hjemkommunen: «jeg føler jo at jeg er fratatt min identitet i forhold til at det er vårt fjell.» Sier Mann 4 og beskriver godt hvordan han føler eierskapet er skiftet og hvordan tapet av natur også fører til et tap av seg selv. Dette stemmer godt med teorien fra Jones (2015) om at selve stedet er en viktig del av «selvet» vårt, og viktig for egen identitet. Hvis man følger den tankerekken er det naturlig at konsekvensen av et opplevd stedstap blir tap av egen identitetsfølelse og går negativt utover vårt «selv».

Fenomenet stedstap kan altså skje hvis naturen endres nok, eller hvis klimaendringer eller forsøpling går for langt, ifølge litteraturen kan altså dette igjen påvirke identiteten vår: «Det

norske landskapet er en viktig del av vår identitet». (Hågvar 2014, 4). Argumentasjonen går så videre til norske kjente landskapsbilder, som f.eks brudeferden i Hardanger. Han stiller så spørsmålet i forhold til norsk natur og innhogg i den: «dersom du berører et av disse ikonene, går alarmen. Og skades et bilde, straffes du hardt. Men hva med originalene – hva med norsk natur selv?» (Hågvar 2014, 4).

4.2 Konsekvenser av stedstap:

4.2.1 Fremmedfølelse og sorg

Seks av de åtte informantene uttrykker tristhet i ulik grad over turismen og dens konsekvenser. Fire av informantene uttrykker tristhet så sterkt som sorg. De beskriver tristhet og irritasjon mens de går på tur, tap av tradisjoner, tap av videreføringsmulighet av tradisjoner, tap av eksistensverdi, fremmedgjøring, avstand til eget hjemsted, tap av god følelse av å komme hjem og sorg over tapte røtter. Alt dette beskrives som konsekvenser av at naturen er endret og opplevd mistet. Kvinne 1 beskriver hvordan hun føler seg når turismen endrer naturen: «Du får en sånn fremmedfølelse til eget sted (...) du kan få en fremmedfølelse i ditt eget hjem» (Kvinne 1). Når vi spør henne om tanker om en ytterligere økning av turister, svarer hun at hun tror lokalbefolkningen vil trekke seg enda mer tilbake, og beskriver dette som et ubetinget tap. Hun er trist over å ikke kunne videreføre tradisjonene i naturen pga slitasje, forsøpling og mengden turister i naturen. Dette beskrives også i teorien om hva som inngår i en sorgprosess over et stedstap. Dette også er helt i tråd med følelses mønstret beskrevet som en del av en sorgprosess over et stedstap. Teorien om stedstap fra Hågvar (2014) beskriver mye av det samme angående sorgprosessen et individ kan føle på når hverdagslandskapet ikke lenger er tilgjengelig på samme måte, det beskrives som smerter, tap som ikke kan erstattes og en påført sorg. Kvinne 3 beskriver også at hun føler seg så fremmedgjort at det ikke lenger er plass til henne: «Jeg føler at jeg ikke får være på min plass. Jeg får ikke lov å være der jeg har vokst opp fordi turismen har overtatt.» (Kvinne 3). Hun sier også at hun har mistet den gode følelsen av å komme hjem og at det kun føles ut som å komme til en maurtue å komme inn til barndomsstedet. Hun sier også litt senere: «det er noe annet som har invadert den følelsen av å komme hjem.» i henvisning til turismen, her

uttrykker hun i klartekst hva som er årsaken til fremmedfølelsen. Informantene uttrykker tydelig at de ikke lenger «eier» landskapet, at de føler eierskapet er skiftet til konstante midlertidige forvaltere, som gjør at våre informanter (som en del av lokalbefolkningen) føler seg så satt til side og fremmedgjort at de ikke lenger føler det er plass til dem på stedene de har et emosjonelt bånd til. Hågvar (2014) sier dette om tapet og sorgen: «selve landskapet tas fra folket. Da er det bare folkets protester som kan redde landskapsverdiene. Men hvilken hjemmel? Med hjemmel i vår sorg.» (Hågvar, 2014, 14)

4.2.2 Endring av bruksmønster

Det vi videre vil se på er hva som skjer når medlemmer av lokalbefolkningen blir boende på stedet de føler er mistet. Konsekvensene av et eventuelt stedstap kan være et endret bruksmønster, så mennesker som går gjennom en såkalt «sorgprosess» over tapt sted og tapt eksistensverdi (Hågvar, 2014) Dette kan få den konsekvensen at de slutter å bruke det aktuelle stedet, tradisjonen på stedet er da tapt, bruksmønsteret endres. Selve handlingen å endre adferdsmønster (oversatt hit til handlingen å endre bruksmønster) kvalifiserer til et av elementene i en sorgprosess og dette kan igjen ha konsekvensen identitetsforvirring (Egidius 2000, 476). Syv av de åtte informantene våre forteller om stor endring i bruksmønsteret sitt utelukkende på grunn av turistenes bruk av naturen. Alle de syv forteller om at de enten ikke lenger går til Kvalvika, eller at de kanskje kan gå en gang om vinteren, men at turistene nå de siste årene også er der mye gjennom den sesongen. Den åttende informanten forteller også at hun ikke lenger går til Kvalvika, men grunnen til dette er at hun er blitt eldre og at hun derfor ikke går like mye ute på tur, så hun har ikke fått sett med egne øyne endringene i naturen på dette stedet. Den ene av informantene våre har røttene sine fra Kvalvika og forteller om et brudd i den familiære tilknytningen til stedet. Det er den turen og det stedet som går igjen mest som «mistet» gjennom intervjuene. Informantene har også hver sine individuelle steder de forteller om at de ikke lenger går på. Mann 4 fortellerform at han ser opp på Volandstinden, men at han ikke lenger går dit fordi han mener det er alt for folksomt der oppe, dette til tross for at han har mange gode barndomsminner derfra og ønsker å videreføre dette til egne barn. Det samme forteller andre informanter om, at de ikke har tatt med barn og barnebarn på turer som de tidligere har hatt et emosjonelt bånd til og som de har en familiære

tradisjon å gå til. De ønsker å videreføre tradisjonen, men føler på grunn av hvordan naturen ser ut og mengden turister, at tradisjonen er tapt. De følelsene og de erfaringene våre informanter har fører til handlinger, da både i form av at tradisjoner går tapt og at de selv også slutter å bruke steder i landskapet de vanligvis ville brukt mye.

Det blir snakk om hvordan det har vært episoder hvor barnehagene og skolen har vært ute i fjæra og turister har tatt bilder av dem, kvinne 3 beskriver dette slik:

Når barnehagen ikke kan gå tur på stranda i fred og ro uten at du må ha skilt med at barna ikke skal filmes.. det står turister klar med kamera, det kommer droner over barnehagen for å filme alt som skjer. Du har ikke fred til noen ting, til å ta vare på ungene. Det syns jeg er veldig skummelt det som skjer. Det samme på skolen, skolen kan ikke bruke de samme områdene som før fordi turistene... de kunne være på stranda før, nå kan du ikke det fordi du blir filma og tatt bilde av. Det er ikke greit, det som skjer. (Kvinne 3)

Etter gjennomgangen av litteraturen hvor en ser hvor viktig fri tilgang på natur er. Hvor viktig lek i stillhet og fred er for barn, så kan en stille spørsmålstegn til hvordan barna i dag opplever slike situasjoner som her blir fortalt om. Eventuelt hvordan deres stedstilknytning og identitet bygges på denne måten, når selvet vårt knyttes til hvilket forhold vi har til omgivelsene våre (Håkonsen 2009, 70).

4.2.3 Fraflytting

En annen «naturlig», men alvorlig konsekvens at et opplevd stedstap og tapt eksistensverdi vil være et ønske om å fjerne seg fra stedet du ikke lenger føler eierskap og tilhørighet til, at det emosjonelle båndet som skapte stedsidentiteten er brutt. Dette blir i form av fraflytting. For en av våre informanter er fraflytting på grunn av turismens konsekvenser, et valg han står i pr dags dato. Dette er Mann 4. Vi spør han om han selv vurderer å flytte vekk på grunn av turismen, han svarer: «Ja. Absolutt. Realiteten ligger der. Det er ikke bare enkelt for lokal ungdom som kjøper seg et hus å blir værende her. Det er pengesterke firmaer som kjøper opp for å leie ut til turister.». Han beskriver en prosess av utprising og uttrykker sterk frustrasjon over dette. Det vi så spør om er om han ser på hus utenfor Lofoten:

Fakta er at sannsynligvis kan vi bli nødt til det. Kanskje ikke utenfor Lofoten, men hvertfall utenfor Flakstad. Men vi er litt sånn at hvis vi ikke skal bo her i Flakstad så trenger vi ikke bo her i Lofoten i det hele tatt. Da kan vi heller bo hvor som helst. For det er her vi har tilhørighet, sant? Jeg har ikke noe interesse av å bo på Leknes eller i Svolvær eller noe sånt. For det har ingen betydning.. nei! Da kan jeg like så godt bo i Oslo eller i Trondheim eller i Tromsø eller noe sånt. Det er fortsatt ikke her, så...».
(Mann 4)

Det han her uttrykker er en stedsidentitet som er så sterk at hjemstedet er det eneste aktuelle, alt annet blir bare «borte» eller «ikke hjemme». Dette er den samme mannen som også sa han mistet en del av identiteten sin når han føler han har mistet fjellene. Da er tapet av hjemstedet, utprising og sorgen over følt eierskap skifte i natur ført til såpass stor frustrasjon at han vurderer å flytte ut av Lofoten.

Kapittel 5

Drøfting og konklusjon

I dette kapittelet skal ønskes vi å trekke ut de viktigste elementene fra analysen; forventede funn, sammenhenger og uventede funn- og drøfte disse. Vi skal sette funnene våre i sammenheng med hverandre og reflektere over de samme sammenhengene.

5.1 Drøfting og konklusjon

Funnene våre har ikke mange motsigelser. Det var stort sett snakk om forskjellige variasjonen av de samme fenomenene og emosjonelle konsekvensene, selv om alvorlighetsgraden varierer. Funnene og sammenhengende vi nå skal presentere står i kontrast til hva vi antok i starten. Vi så ikke for oss at det skulle være denne alvorlighetsgraden av fremmedgjøring, sorg eller et så tydelig stedstap som informantene beskrev. Funnene viste en mørkere emosjonell side enn vi først så for oss.

Som tidligere nevnt forteller Eriksen om at vi-fellesskapet er sterkest når mest står på spill (Eriksen 77, 2004). Turismen kan dermed få en konsekvens av sterkere stedsidentitet. Det vi derimot har sett er at det finnes andre konsekvenser av den økte turismen. Det som fort ble klart igjennom intervjuene våre var at hjemstedet glir over i og blir en del av egen identitet. Dette sier mye om hvor sterk denne tilknytningen til stedet da er. Dette hjelper for å bedre kunne forstå de emosjonelle konsekvensene av endring på hjemstedet. Å leve med naturen på dens premisser er viktig gjennom lært kunnskap nedarvet fra foreldre og videreformidlet til egne barn, er ned notert som en gjenganger fra intervjuene. De forteller om å ha lekt ute og gjennom leken lært å være forsiktige for å ikke lage spor. De viktige stedene for dem når de var barn er også blitt viktige som voksne. De har tatt med seg bevaringsbehovet for de samme stedene inn i voksenlivet, som en konsekvens som arter seg som en livsstil og et verdigrunnlag. Dette kan ha bakgrunn i at de forteller om en selvstendighet og mestring på arenaen: naturen. Her har de bygget tilknytning, identitet og selvtillit i de mest formende

årene. Man kan si at informantene oppfyller krav til en høy grad av stedsidentitet gjennom barndomsminner og dermed lært ømhet, som kom frem i intervjuer. De uttrykker sterk tilknytning og lojalitet for stedet de er på. Videre inn i intervjuene uttrykker de fleste en variasjon av en tapsfølelse av naturen, som en konsekvens av at det nå er så mange turister. Fra teorien vet vi her hva vi skal se etter, stedsformål som endres fra Local Place til shared/tourist place, man skal se etter endring av lukt, lyd og synsbilde. De beskriver endring av alle faktorene i varierende og skiftende grad, etterfulgt av et uttrykk om at naturen jo står der, men at den er ubrukelig for dem nå, den føles stjålet og utilgjengelig. Ut fra dette kan det hevdes at eksistensverdien da også er tapt. Da de forteller at de før kunne føle glede over å vite at naturen lå der ute, ventet på dem til de hadde lyst til å gå ut, er imidlertid dette nå blitt til at de vet ligger der og at den nå til dels ødelegges av noen andre, som i motsetning til dem ikke føler samme kjærlighet for stedene. En årsak her er den ufølsomme trampingen til turistene. Derfor fremstår det som en kulturforskjell av dimensjoner. Naturen for informantene føles endret fra de kjære barndomsminnene de hadde og forventningene om at dette kunne de vise egne barn. De føler et så sterkt tap og tristhet at de nå har lagt turene helt om og går helt andre steder, uten minner, tradisjoner og tilknytning bare for å få være ute. Som Hågvar (2014) nevner så er eksistensverdi byttet ut med sorg. En tapsopplevelse i steden (Hågvar 2014). Det er ikke bare stedstap som inngår i sorgprosessen. Tradisjonstap, minnetap, tap av familiær tilknytning/røtter, videreføring av tradisjon går tapt, sist men ikke minst så er det tap av en kjærlighet. Denne uvanlige, sterke familiære kjærligheten informantene føler for naturen, den omtanken de har behandlet den med. Denne er ennå sterkere enn kun et hensyns behov overfor naturen. Dette kan virke som natur som en forlengelse av seg selv, identitet. De beskriver en smerte som om noen lager sår, når naturen får det. Som mann 2 beskrev (sitat gitt i analyse) så var det som om noen hadde endret noe hjemme hos han, hvis det hadde gått et lite ras ute på et skjær i skjærgården. Han beskrev uterommet som like viktig som hjemmet sitt, og like kjent som hjemmet sitt. Derfor fremstår dette som unikt. Stillhet i naturen og være i fred, er en selvfølgelighet for mange andre i Norge. Det er et uttrykk for norsk kultur og er en del av den norske folkesjelen, men stillheten og dermed rekreasjons kvaliteten er noe flere av informantene uttrykker at de ikke lenger har. Det kan virke forgjeves, å ha levd i pakt med naturen når det stedet de føler så sterk kjærlighet for, er tatt fra dem. Hvis de går på steinene når det er vått for å skåne stien, også ser de alle turister vaser/tramper rundt utenom steinene kan verdien av egen omsorg

virke forgjeves, som en naturlig reaksjon. Eller så kan de da nekte å bidra til mer slitasje, føle en like stor eller større ansvarsfølelse for å ikke bidra til mer ødeleggelse. Heller da holde seg helt unna de stedene de er mest glade i, nettopp for å skåne den det de kan. Er dette en kultur vi holder på å miste?

For å visualisere dette, trekker vi frem bibelhistorien om Kong Salomo fra det gamle testamentet, uttrykket «en salomonisk avgjørelse» kommer fra denne historien (Bibelen 1 kongebok 3, 16-28). Salomo blir presentert med et problem fra to kvinner. De kommer til han med en baby, og hevder begge de er moren til barnet. Han ber noen hente et sverd og sier han skal hugge barnet i to så de får hver sin halvpart. «Nei» roper den ene kvinnene, «ikke drep barnet, la heller henne få det», mens den andre kvinnen sier at kongen skal hugge barnet i to. Slik skjønner Salomo hvem som er den ekte moren og gir barnet til henne (Bibelen 1 kongebok 3:3-28, 4:29-34). Dette er selvfølgelig en helt annen situasjon, men fra denne historien kan det likevel trekkes paralleller til natur-menneske forholdet til informantene. Kvinne 3 forteller om at hun nå ikke lenger går på de turene hun var mest glad i før, da vil hun heller skåne den og gå et annet sted, fordi henne fotspor ødelegger også og hun er for glad i stedene til å la dette skje. Dette er for å vise, i et større perspektiv, hvordan man skåner det man er mest glad i, selv om det har konsekvenser/går tapt for en selv.

Med bakgrunn i sorgen informantene selv forteller om kan det virke som om noe har gått tapt for dem. De har endret bruksmønster som konsekvens av turismen. Hvis man knytter det å være et friluftsmenneske, vanene sine, tradisjonene sine og minnene sine til selvet sitt og egen identitet (som så mange gjør), så blir dette en del av hvem du tror du er. Hvis man da opplever brudd på disse komponentene. Brudd på muligheten eller tilgangen til disse stedene man har minner, tradisjoner og hvordan man bruker egen fritid kan dette føre til at man kan lure på hvem man er uten. Et konsekvens av dette er brudd på sin oppfatning av egen person. Med bakgrunn i dette kan vi snakke om en identitetsforvirring eller konflikt. Det er en sterk stedsfølelse informantene beskriver; både familiære røtter, barndomsminner, stedsavhengighet, stedstilknytning, stedsidentitet som sklir over i egen identitet og påvirker selvet. Da vil beslutningen om fraflytting være et så stort brudd på stedsidentitet og løsrivelse fra tilhørigheten, at stedsendringen og dens konsekvenser kan ha endret individet som person og deres egne identitetsfølelse. Likeledes blir det en langvarig sorg fordi de lever i tapet. Det

er vel naturlig å ville flykte fra stedet som påfører deg smerte og sorg. I motsetning til å leve videre på stedet du er i en sorgprosess over. Det må være vondt å være på det stedet du føler du har mistet og sørger over, det blir en kontinuerlig påminner om tapet du gjennomgikk eller gjennomgår. Ikke alle orker å stå i det. To av informantene snakker om at de har hørt andre snakke om fraflytting, forstår behovet deres og føler seg bekymret på grunn av dette. En av informantene vurderer selv å flytte bort.

Hvordan blir fremtidige generasjoners følelse av sted? I følge våre informanter kunne barna leke fritt ute i naturen før, i motsetning til nå. De beskriver en barndom ute, uforstyrret og fri. Noen av informantene viser bekymring for hvordan forhold den kommende generasjon skal få til naturen, når turismen er så utbredt som den er. Kvinne 3: «De må gå på det her viset foran og bak ungene for å holde kameraene unna ungene. De har jo ikke fri tilgang til lek på stranda på grunn av turistene, de må få sitt, de må få lov å bruke stranda til lek.». Barnehagen får her en helt annen virkelighet å forholde seg til. Vi har sett i teorien hvis viktig lek i natur er for barns fantasi, kreativitet, mestringsfølelse og selvfølgelig stedsidentiteten senere i livet. Hvordan skal dette oppnås i en så begrenset form? Det kan selvfølgelig bare bli en annen form for stedsidentitet, knyttet på andre måter vi ikke kjenner til. Hvordan bygges personlig identitet på denne måten, når selvet vårt knyttes til hvilket forhold vi har til omgivelsene våre? (Håkonsen 2009, 70). Da vil den bygges på helt andre premisser enn våre informanter fortalte om sin egen barndom. Gapet «før og nå» kan bli stort på dette feltet.

Det å ha uberørt natur til egen disposisjon ligger nok underliggende som et tegn på at det er et livsgrunnlag der, for oss mennesker. I forskjellige kulturer og subkulturer har man tatt dette med seg i ulik grad. Det er ikke bare interkulturell kommunikasjon lokalbefolkninger her skal håndtere, men interkulturelle verdigrunnlag i forhold til naturen. Og at den enes forhold til naturen ødelegger mulighetene til den andre. Det å ha et så familiekjær bånd og å leve såpass i pakt med naturen som informantene våre forteller om, det gjør at menneskene som bor der blir så sårbare for andres påvirkning på naturen. Med bakgrunn i dette kan en «oss og dem» holdning ha bakgrunn i pakten de lever i med naturen. Turisme griper omfattende inn i et lokalsamfunn, stedet blir ikke hva det en gang var (for de som er derfra). I lokalbefolkningens forhold til landskapet, blir kjærlighet satt på prøve av kulturforskjellen og tilknytningsforskjeller. Det blir så mange indikatorer på forskjellene som blir synlige i naturen, og

konsekvensene av forskjellene blir dessverre store. Funnene våre viser at det i stor grad har foregått et stedstap, større enn antatt. Dette med bakgrunn i stedsendringen som har skjedd, av turismens påvirkning på landskapet i kommunen. Med bakgrunn i dette kan det være vanskelig å se for seg at turisme kan være uten større sosiokulturelle konsekvenser i Flakstad kommune.

Kapittel 6

Avslutning

I dette kapittelet skal vi avrunde oppgaven og vise til hvilke eventuelle gap som finnes.

Dernest skal vi vise til mulig videre forskning og veien videre.

6.1 Avslutning

Ut i fra det vi har trukket frem i analysen og drøftingen ser vi klare funn i oppgaven. I henhold til problemstillingen: Hvordan kan det skje et stedstap som emosjonell konsekvens av økt turisme for lokalbefolkningen i Flakstad kommune? Da kan vi se til disse funnene:

Stedsidentiteten informantene uttrykker å ha hatt blir endret pga turismen og fører til at mange av informantene føler de har mistet en del av seg selv. En stedsendring fører til konsekvensen stedstap som igjen kan føre til emosjonelle konsekvenser. Det argumenteres for, i denne oppgaven, at det har funnet sted et stedstap for flere av våre informanter. Stedstap fører med seg ytterligere emosjonelle konsekvenser og praktiske endringer i informantenes liv, som endret bruksmønster, sorg, fremmedfølelse og fraflytting.

6.2 Anbefaling for videre forskning

Gjennom denne oppgaven har vi fokusert på hvordan økt turisme har påvirket det emosjonelle livet til våre informanter. Ut i fra de funnene vi har gjort, kunne en rekke forskjellige tilnærminger vært interessante for videre forskning (merk at tallene er ingen indikator på rekkefølge):

1. Kombinere kvantitativ og kvalitativ undersøkelse for å se om våre funn stemmer med empirien i hele kommunen.

2. Mange av våre informantene nevnte at turer i landskapet og naturen ble brukt til rekreasjon. Hva skjer av psykiske konsekvenser når de ikke får tilgang på disse turene mer? Hvordan de følte tap av rekreasjonskvaliteten som følge av økt turismen går ut over den enkeltes psykiske helse ville vært interessant å forske på.
3. I en større studie hadde det vært interessant å sett på bæreevnen i kommunen. Vi mener videre forskning på dette området både hadde vært interessant og nødvendig. Både for naturen og lokalbefolkningen. Tåler naturen og befolkningen flere turister, er det nok eller bør antallet turister minskes?
4. Kvinne 1 spør seg selv: “hva blir identiteten til dem som vokser opp nå?”. Et forskningsområde kunne vært: utviklingen av barns identitet/stedsidentitet med en oppvekst i et turistlandskap. Grunn til videre forskning på dette området er b.la eksemplene gitt om barnehagen i Flakstad.

6.3 Forslag til fremtidig fokus og veien videre

Vi vil videre vise til en praktiske forslag for veien videre for kommunen, da vi mener dette er relevant for oppgaven. Her skal vi dermed komme med eksempler til forbedring til ettertanke for kommunen:

Et av våre forslag er å **tilrettelegge og etablere destinasjonen** mer for den økende turismen. Dette er vi klar over ikke er nytt for kommunen, og er et spørsmål om økonomi, men vi tar det med for å understreke hvor viktig dette er for befolkningen. Mann 2 sier om turismen: “Jeg er ikke den mest positive, men jeg, i utgangspunktet er det jo ikke noe problem. Det må bare tilrettelegges”. Ut i fra dette vil vi vise til utsagnet fra Walaas og Jacobsen (2017) der de sier at en “viktig faktor for å unngå konflikt er å se på “hvor etablert turismen er på reisemålet. Er det en godt etablert og utviklet destinasjon, vil det skape mindre grunnlag for konflikt” (Walaas og Jacobsen 2017, 198). Tilretteleggingen vil dermed være med å lette situasjonen for lokalbefolkningen og unngå konflikt. Tilrettelegging kan være: å sette opp

søppelkasser, toalettfasiliteter, flere parkeringsplasser, strømuttak, informasjonsskilt om turens vanskelighetsgrad eller hva man trenger av utstyr for å gjennomføre turen. Det man kan gjøre her er å se til andre etablerte destinasjoner for planer og hjelp på tilrettelegging o.l.

Et annet tiltak er **lokale guider** som går mer i dybden på å fortelle om lokalbefolkningens respekt for naturen. Historikken av det å leve i pakt med naturen og hvor viktig det er å leve etter dens premisser. Som nevnt tidligere i oppgaven uttrykket informantene at den forskjellige bruken blir vondt å se på fordi bruksmønsteret turistene har blir så forskjellig fra hvordan de selv lærte å bruke naturen, og bruksmønsteret de selv prøver å lære videre til sine etterfølgere. Lokale guider kunne bidratt med mer kunnskap til turistene om hvordan respektere naturen etter våre normer og levesett.

En ide kunne vært å foreslå for resterende kommuner i Lofoten at man kan holde **“turisstengt”**. I et innlegg i Aftenposten (2019) står det skrevet: “Et økende antall turister har så smått begynt å sette spor i enkelte naturområder på Færøyene. Derfor blir Færøyene stengt for alminnelige turister siste helg i april for å gjennomføre dugnad”. Med tanke på sårene i fjellet i Flakstad kommune kunne det vært en mulighet å holde “turisstengt”. Ikke for en lengre periode med tanke på reiselivsnæringen og andre bedrifter som nyter godt av turismen, men for som direktør på Visit Færøyene kommenterer:

“- For oss handler turisme ikke kun om tall. Vi byr med glede besøkende velkommen hvert år. Men vi har også et ansvar overfor vår lokalbefolkning og vår vakre natur som vi vil beskytte, slik at vi også framover kan sikre en bærekraftig og ansvarlig vekst i antall turister”. (Aftenposten 2019)

En av våre informanter uttrykker et behov for akkurat dette: Kvinne 1 sier: “det at du får turister som er hele vinteren, og våren og sommeren og. Det er man jo spent på. Hvis du ikke får den pausen, for vi, vi liker jo den pausen. For å kunne ta tilbake naturen.” (Kvinne 1).

Den siste ideen kommunen kunne sett på (eller Lofoten i sin helhet) er et eventuelt **turisttak** ut fra en **definert bæreevne**. Bæreevne defineres som: “maksimale antall mennesker som kan bruke et område uten at det oppstår en uakseptabel endring i det fysiske miljø samt i den sosiale, kulturelle og økonomiske strukturen på destinasjonen” (Walaas og Jacobsen 2017, 136). Hvis kommunene da hadde forsket på tålegrensen til både naturen og lokalbefolkningen

(i forhold til mengde turister) kunne de definert bæreevnen deres. Deretter kunne de ha vurdert om det burde vært et turisttak i Flakstad kommune.

6.4 Kvalitetsvurdering

I etterkant av oppgaven reflekterer vi over datainnsamlingsmetoden, og ser at der er forbedringspotensiale.

Før intervjuet startet kunne vi definert begrepene vi bruker i oppgaven for informantene. Vi kunne også gått mer i dybden på hva vi mente når vi snakket om stedsidentitet i forhold til landskapet. I intervjuguiden ser vi også enkelte glipp. I spørsmål 3 (vedlegg 1) ble det en del forvirring rundt ordet “steder”. Etter å ha beskrevet hva vi la i ordet, ble dette avklart for den aktuelle informanten. Krumsvik (2015, 126) poengterer at dersom informanten ikke skjønner orden i intervjuet, kan man risikere at det ikke blir gitt svar på det man ønsker å undersøke. I spørsmål 9 (vedlegg 1) ser vi i etterkant at vi spør om både “bruk” og “tilknytning”. I utforming av intervjuguide har vi lært om viktigheten av at spørsmålet bare består av et emne. Dette er fordi multiple spørsmål kan være med å skape forvirring på hva informanten skal svare på (Krumsvik 2015, 126-127). Dette resulterer i at reliabiliteten er redusert når det blir benyttet uklare spørsmål (2015, 127).

I intervjuprosessen merket vi vår mangel på intervjuerfaring. Under pilotintervjuet fikk vi en liten forsmak av hvordan det ville bli, vi skulle ha sett på videoopptak av erfarne moderatorer før start. Krumsvik (2015, 123) påpeker ulike måter å øve på, samt hvor viktig det er. Dette resulterte i at moderator noen ganger spurte neste spørsmål, før det egentlig var klart om informanten var ferdig med sitt svar. Videre ut i forskningsprosessen reflekterte vi over at intervjuguiden gav frihet til å ta opp interessante momenter fra informanten som ikke var skrevet ned på forhånd i spørsmålene, hvilket vi gjorde sjeldent. Dette resulterer i at man mister muligheten til mer verdifull informasjon.

Til tross for dette er vi fornøyd med forskningsprosessen.

Kapittel 7

Litteraturliste

Aftenposten. 2019. Færøyene holder turisstengt. Lesedato 30 Mai 2019

<https://www.aftenposten.no/verden/i/0E1EbG/Faroyene-holder-turiststengt>

Askheim, Ola Gaute Aas. Tor Grenness. 2018. *Kvalitative metoder*. Universitetsforlaget. 3 opplag.

Bender, Barbra. 2002. «Time and Landscape». *Current Anthropology*. 43: 103-112

Bruce, Elisabeth J. 2004. *Trough loss*. Australian Council for Educational Research

Dahl, Øyvind. 2015. *Møter mellom mennesker*. Gyldendal akademisk. 2 opplag

Egidius, Henry. 2000. *Psykologisk leksikon*. Aschehoug

Eriksen, Thomas Hylland. 1997. *Flerkulturell forståelse*. Tano Aschehoug

Eriksen, Thomas Hylland. 2004. *Røtter og føtter*. Aschehoug

Haaland, Anders. Årstein, Svihus. 2009. *Kyst- og havlandet. Kyst-Norge i et historisk perspektiv*. ABM-utvikling ; Kystverket ; Riksantikvaren ; Fiskeridirektoratet

Helgebostad, Margrethe. 2017. «Nøkkeltall for norsk turisme 2017». *Innovasjon Norge*.

Lesedato 22 Mai 2019

https://assets.simpleviewcms.com/simpleview/image/upload/v1/clients/norway/N_kkeltall_for_norsk_turisme_enkeltsider_NY_VERSJON_2017_5cb226fe-05b7-4e3c-87c7-56003cf87eff.pdf

Hågvar, Sigmund. 2016. «Begrepsutvikling i miljøvernet» *Plan*. 03-04: 38-43

Hågvar, Sigmund. 1996. *Grønn velferd : vårt behov for naturkontakt : fra bypark til villmarksopplevelse*. Kommuneforlaget

Hågvar, Sigmund. 2014. «Hvem eier landskapet?» *Plan*. 03-04: 4-15

Håkonsen, Kjell Magne. 2009. *Innføring i psykologi*. Gyldendal akademisk. 4 opplag

Jacobsen, Dag Ingvar. 2016. *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Cappelen Damm Akademisk. 3 opplag

Johannessen, Asbjørn. Per Arne Tuft. Line Christoffersen. 2010. *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt forlag. 4 opplag

Jones, Owain. 2015. «Not Promising a Landfall ...: An Autotopographical Account of Loss of Place, Memory and Landscape». *Environmental Humanities*. 2015, 6: 1-27

Kaján, Eva. 2014. «Community perceptions to place attachment and tourism development in Finnish Lapland» *Tourism Geographies*. 16: 1-22

Kamfjord, Georg. 2015. *Det helhetlige reiselivsproduktet*. 5. Utgave. Oslo: Fagspesialiste AS

Karlsen, Pål Johan. 2012. *Psykologi*. Universitetsforlaget

Krumsvik, Rune Johan. 2015. *Forskningsdesign og kvalitativ metode*. Fagbokforlaget. 2 opplag

Mckercher, Bob. Dan Wang. Eerang Park. 2015. «Social impacts as a function of place change» *Annals of Tourism Research*. 50: 52-66

Miljøfyrtårnet. 2018. *Turister vil ha bærekraft*. Lesdato 28 Mai 2019

<https://www.miljofyrtarn.no/aktuelt/turister-vil-ha-baerekraft/>

Olsen, Kristin Folsland. 2018. *Lofoten 60 flotte turer i verdens vakreste øyrike*. Vigmostad & Bjørke AS, Bergen. 2 opplag

Parkes, Colin Murray. 1976. *Sorg*. Gyldendal

Paulgaard, Gry. 2014. «Identitetskonstruksjoner - hvor langt rekker de?» *Tidsskrift for Ungdomsforskning*. 6(1): 67-88

Ramberg, Ingrid, Silje Furlund, Endre Myrland Olsen. 2016. «Reiselivet må våkne opp og gjøre noe ganske raskt for å ivareta interessen for naturen i Lofoten». *Lofotposten*. 16 August. Lesedato 29 Mai 2019

<https://www.lofotposten.no/reiseliv/vagan/samferdsel/reiselivsbransjen-ma-vakne-opp-og-gjore-noe-ganske-raskt-for-a-ivareta-interessen-for-naturen-i-lofoten/s/5-29-219154>

Regjeringen.no. 2009. *Naturopplevelse, friluftsliv og vår psykiske helse*. Lesedato 3 April 2019

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/naturopplevelse-friluftsliv-og-var-psyki/id578787/>

Rothli, Kristian. 2018. «Se besøkstallene fra populære turmål i Lofoten». *Lofotposten*. 4 november. Lesedato 26 Mai 2019

<https://www.lofotposten.no/lofoten-friluftsråd/natur/lofoten/se-besokstallene-fra-populare-turmål-i-lofoten/s/5-29-428049>

Sandberg, Anette. 2003. «Play memories and place identity.» *Early Child Development and Care*, 173: 207-21

Sandnes, Erling. 2017. «Historikk». *Flakstad Kommune*. Lesedato 26 Mai 2019

<https://flakstad.kommune.no/om-flakstad-kommune/om-flakstad-kommune/>

Statistikknett. 2019. *Tabell 3. Samlede kommersielle overnattinger. Overnattinger for valgt marked og valgt region. Juni-august 2000-2018*. Lesedato 26 Mai 2019

https://statistikknett.no/reiseliv/sommer/utv/utv_oversyn1.aspx

Statistisk sentralbyrå. Per 1.kvartal 2019. *Kommunefakta - Befolkning*. Lesedato 26 Mai 2019

<https://www.ssb.no/kommunefakta/flakstad>

Sørensen, Øystein. 1998. *Jakten på det norske : perspektiver på utviklingen av en norsk nasjonal identitet på 1800-tallet*. Ad notam Gyldendal

Thonhaugen, Markus. 2016. «Frykter manglende fasiliteter vil ødelegge for reiselevet i Lofoten». *NRK*. 24 mai. Lesedato 29.05.2019

<https://www.nrk.no/nordland/frykter-manglende-fasiliteter-vil-odelegge-for-reiselivet-i-lofoten-1.12959223>

Trygstad, Andreas Nilsen. Johannes Ødegård. 2017. «Søppelet flyter i turistmagnet: -Lofoten er snart ødelagt.» *NRK*. 17 juli. Lesedato 29 Mai 2019

https://www.nrk.no/nordland/soppelet-flyter-i-turistmagnet_-_lofoten-er-snart-odelagt-1.13602113

Ursin, Holgersen. 1993. *Biologisk psykologi*. Tanum - Norli. 2 opplag.

Walaas, Kjersti Ruud. Jens Kr. Steen Jacobsen. 2017. *Turisme: Globale utfordringer*. Gyldendal akademisk

Witoszek, Nina. 1991. «Der kultur møter natur: tilfellet Norge.» *Samtiden*. 4: 11-19. Aschehoug

7.1 Figurliste

Forsidebilde

Heireng, Hege Schultz . Stine Schultz Heireng. 2017. «Når turen reduseres til et instagrabilde». *Tursøstre*. 4 august. Lesedato 1 Juni 2019.

<https://www.tursostre.no/2017/08/04/nar-turen-reduseres-til-et-instagrabilde/>

Figur 1.1 og Figur 1.2

Google Maps. 2019. *Flakstad kommune*. Lesedato 29 Mai

<https://www.google.no/maps/place/Flakstad/@68.119228,12.4656969,9z/data=!3m1!4b1!4m5!3m4!1s0x45de1bd6ed6d6647:0x163fb394306d486e!8m2!3d68.1524332!4d13.0808384?hl=no>

Figur 1.3

Flickr.com. 2019. *Kvalvika*. Lesedato 29 Mai 2019

<https://www.flickr.com/photos/168110288@N08/44172466430/in/photolist-2ainrjN-LagGCp-28MSdVJ-9ekyhC-2bXRoNN-Dbaz6ZQ-2bZYbgt-fDNmRQ-2bhsgVC-yJhpJD-HReJkC-21tb8eq-RzLF2B-JhSz11-ogufdx-LiicU1-BN3JCQ-DbazWS-Gzk7qg-V16UDK-6P9WeG-TVfinA-q2JFhf-UXhKRb-2bhPcBK-M4cUWt-768gEj-4JFAZG-4JFAZL-PiKRm8-EiTANF-V9baKW-fPUdvp-PCuwr8-V9apNh-ptYBV4-V16aQt-pQk3QF-6Pre2f-2aVxZ9e-nNxQce-nR6JRR-28wKhoY-TKaFsC-25Jh1Qb-KTcHkb-8rEVQo-UVVfzM-2eKgnPN-oq8gkn>

Figur 1.4

Flickr.com. 2019. *Ryten*. Lesedato 29 Mai 2019

<https://www.flickr.com/photos/156861858@N03/24400141558/in/photolist-Dbaz6ZQ-2bZYbgt-WfqeUK-fDNmRQ-2bhsgVC-yJhpJD-HReJkC-21tb8eq-RzLF2B-JhSz11-ogufdx-LiicU1-BN3JCQ-DbazWS-Gzk7qg-V16UDK-6P9WeG-TVfinA-q2JFhf-UXhKRb-2bhPcBK-M4cUWt-768gEj-4JFAZG-4JFAZL-PiKRm8-EiTANF-V9baKW-fPUdvp-PCuwr8>

8-V9apNh-ptYBV4-V16aQt-pQk3QF-6Pre2f-2aVxZ9e-nNxQce-nR6JRr-28wKhoY-TK
aFsC-25Jh1Qb-KTcHkb-8rEVQo-UVVfzM-2eKgnPN-oq8gkn-UXNHKR-fwQrJX-JBr
Dme-UPXU4n